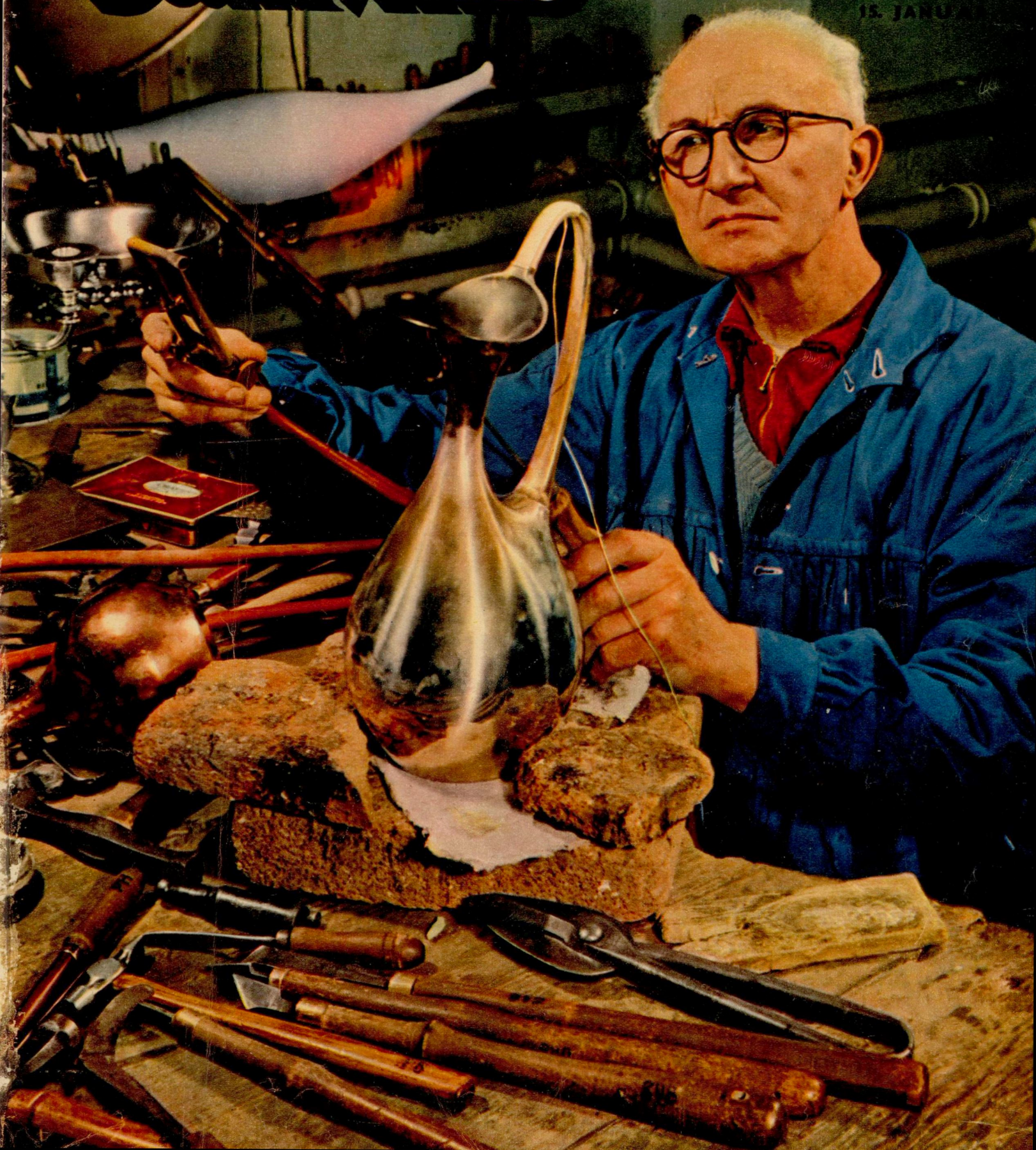

Samvirke

NR. 1, 1965
15. JANUAR

Drejer det sig om penge-

Der indgår regelmæssigt til Andelsbanken en lang række breve med forespørgsler om forskellige økonomiske problemer. Om dette nu skyldes vor avertering her i bladet, eller det har andre årsager, skal vi lade være usagt, men en kendsgerning er det i hvert fald, at mange mennesker beder os være dem behjælpelige med at udrede disse problemer.

Det glæder os altid at modtage sådanne forespørgsler, og vi bestræber os også på at give så udførligt et svar, som det nu er muligt. Men det slår os gang på gang, at mange af disse spørgsmål drejer sig om problemer, som vi tror, mange mennesker går og spekulerer på til daglig uden dog at få rigtig rede på. Vi har derfor besluttet at sortere de ting fra, som vi mener, kan have interesse for en større kreds, og vi vil fra og med næste nummer af Samvirke begynde med at bringe disse spørgsmål og svarene derpå – naturligvis uden at nævne spørgernes navne.

Vi er fuldstændig klare over, at ikke alle spørgsmål egner sig til at blive behandlet her i bladet, og der er også mange mennesker, der hellere vil tale om tingene end forelægge dem skriftligt. Der kan endelig også være spørgsmål af så strengt personlig karakter, at de i høj grad **kræver** en personlig og diskret behandling. I sådanne tilfælde siger vi til Dem: Kom ind i den nærmeste Andelsbank – vi har afdelinger og kontorer over hele landet. Om problemet er stort eller lille, eller om De er kunde eller ej – betyder intet. I økonomiske spørgsmål vil vore medarbejdere altid yde Dem den hjælp, De måtte ønske.

Og så lægger vi som sagt ud med den økonomiske brevkasse i det kommende nummer.

tal med

ANDELSBANKEN

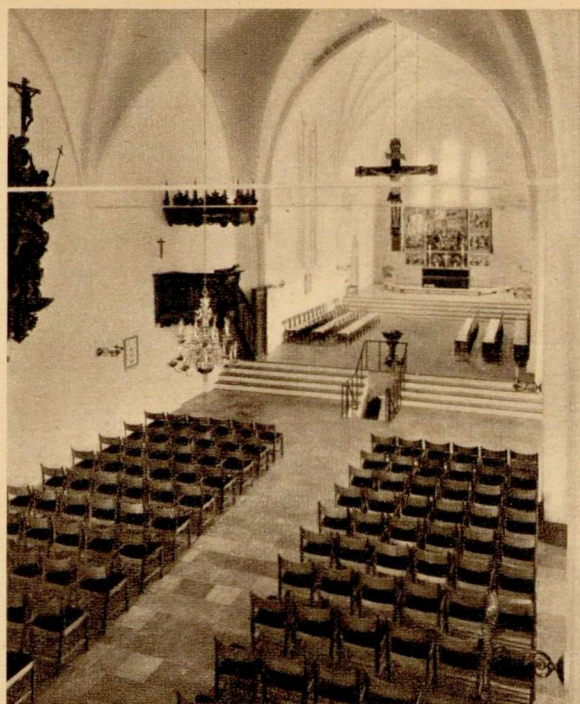

Pensioneret lokomotivfører Jens Ravn fyldte for nylig 80 år, men ikke desto mindre er han stadig aktiv sportsmand. Han moder op to gange hver uge til gymnastik i Kolding gymnastikforening, og hver morgen starter han hjemme med at stå på hænder op ad en dør. Ravn har idrætsmærket i guld med 5 sløjfer.

BÅDE AF PLASTIC. På Rantzausminde bådeværft ved Svendborg har man begyndt at bygge plastic-både og skibe, der formodentlig helt vil revolutionere byggeriet af mindre skibe og både. Foreløbig har man bl. a. bygget en stor plastic patruljebåd og en 14 mands robåd til den danske marine. Senere regner man med at optage produktionen af plastic-fiskekuttere. Tegningerne ligger klar, og man regner også med stor eksport af disse kuttere, der vil kunne opnå en fart af 12-14 knob, mens en normal kutter kun sejler ca. 8 knob. Prisen for en plastic-kutter bliver forholdsvis moderat, ca. 75.000 kr. Disse både er de første i sin art i verden. Vort billede viser arbejdet med marinens 14 mands robåd.

Forsiden:

Sølvsmiden er en håndværker med ældgamle traditioner. Hans kunnen har til alle tider været højt værdsat, og i dag er han en af de få håndværkere, hvis fag kun er lidet berørt af den tekniske revolution. Maskiner kan ikke erstatte hans håndelag, og danske sølvsmide har formået at udvikle deres fag til en fornem kunstindustri, der har gjort deres frembringelser til en efterspurgt vare også i udlandet.

GENSYN OM 23 ÅR. Ved menighedsrådsvalget for nylig i Korsør mødte en pige på 10 måneder op med sit valgkort. Formelt var alt helt i orden, men valgbestyrelsen sendte dog den lille vælger hjem med ønsket om gensyn om 23 år. Der var sket en fejl i kommunens hulkort-system.

FØR OG EFTER. Under store restaureringsarbejder i Frue kirke i Århus blev, som omtalt i Samvirke nr. 9 i 1957, fremdraget en krypt under kirkens alter, resterne af Nordens ældste kirke, opført i 1087. I slutningen af det 13. århundrede opførte sortebrødre munkene en ny kirke på stedet og begravde herunder krypten. Nu er den fremdraget og genopført i sin oprindelige skikkelse og atter taget i brug efter 700 års pause. Vore billeder viser dels arbejdet med restaureringen af krypten og dels Frue kirke efter restaureringen med nedgangen til krypten under koret og alteret. De smukke stole til kirken er tegnet af Poul M. Volther og leveret af FDBs møbelafdeling i Århus under leveranceafdelingens medvirken. Stolene foran alteret er beklædt med lyst skind ligesom alterets knæfald, mens kirkerummets stole er beklædt med mørkt.

IKKE SA GODT. Politiet i Skanderborg og Skanderborg amtsråd har sendt en temmelig skrap kritik til sognerådet for Dover kommune, hvorunder også hører Ry stationsby ved Silkeborg. Kritikken gjaldt kommunens brandvæsen, som er i en mildest talt sørgelig forfatning. Det kom for en dag ved brandøvelse for kort tid siden. Brandmandskabet var der ikke noget at bebrejde, det mødte hurtigt på pletten. Materiellet var knap så godt. Fire kommunale håndbrandsprøjter virkede overhovedet ikke, og brandsprøjten fra stationsbyen Ry skulle der kæles for en rum tid, før den gav vand. Endelig fandt man en sjette kommunale sprøjte stående i en vejgrøft ved Ry-Skanderborg landevej i nærheden af Alken smedie. Her har den stået flere år.

SKOTØJSSALON. Det hidtil nyeste Fox skomagasin, som åbnede før jul på hovedstrøget i Roskilde, skiller sig på mange måder ud fra de traditionelle skotøjsforretninger. Det er indrettet som en moderne salon, hvor der nok er skotøj at se i masser, men derimod ses ikke en eneste skotøjsæske i butikken. Alle æsker er gemt i butikens inderste del i reolange, hvis bagsider vender ud i forretningen og danner dejlige byggebjørner med sofaarrangementer, hvor kunderne kan sidde og prøve sko. En virkelig smuk og festlig sko-salon.

FALSK FORARGELSE

HVOR STÅR det skrevet, at brugsforeningerne kun har den ene opgave at forsyne medlemmerne med gængse varer – og dermed basta?

For sin egen skyld skal en brugsforening naturligvis ikke skræve over mere, end bukserne kan holde til. At sprede sig over for mange områder kan give bagslag og blive til skade for alle dele af virksomheden. Det gælder altså om at finde den gyldne middelvej, som forener størst mulig aktivitet med størst mulig effektivitet.

Men har en brugsforening et overskud af kraft i behold til at kaste sig ud i nye opgaver, er den i sin gode ret dertil. Kan en eller anden opgave løses til medlemmernes fordel, må dette være afgørende – al den stund medlemmerne er brugsforeningen og brugsforeningen er medlemmerne.

DESVÆRRE er det i almindelighed således, at der snarere gøres for lidt end for meget for at lægge nyt land til, og det er måske derfor, to forskellige fremstød i hver sin del af landet i den sidste tid har vakt større opsigt end rimeligt. I Esbjerg har bladet *Vestkysten* søgt at mobilisere sagførerstanden mod EOB (Esbjerg og Omegns Brugsforening), fordi foreningen – gratis for både medlemmer og ikke-medlemmer – har iværksat en juridisk konsulent-service i lighed med den, der bl. a. praktiseres i København af Studentersamfundets Retsbureau, og i København har *Ekstrabladet* gjort sig vældig umage for at skabe modvilje mod, at Hovedstadens Brugsforening opnår billetudstedelses-retigheder til sit nyoprettede rejsebureau *Comus*.

Visse blade synes at boltre sig i forargelse hver gang et frisk initiativ kommer til udfoldelse, og blandt disse er *Vestkysten* og *Ekstrabladet* nogle af de ivrigste til at forsøge at bringe brugsforeningerne i miskredit, når de mener, der er lejlighed dertil.

ANDET sted i dette nummer af *Samvirke* beskriver en artikel, hvorledes retshjælpen i Esbjerg praktiseres. Er der nogen, der kan få øje på noget anstødeligt i de principper, der ligger til grund for denne indsats?

Men *Vestkysten* har de brillen på, som skal til for at få det hele til at se ud, dels som et snedigt reklamennummer fra brugsforeningens side, dels som et forsøg på at gå sagførerstanden i næringen, dels som et

uverderhæftigt foretagende, hvis kompetence til at give pålidelig vejledning mistænkeliggøres. I tilgift udøser bladet sin galde mod retshjælpens leder og ophavsmænd, politifuldmægtig *Friis Berg*, som beskyldes for at sammenblande „offentlig og privat virksomhed“.

Denne tone er udfordrende, ikke blot overfor politifuldmægtigen, som har påtaget sig hvervet ud fra den ærligste overbevisning om at gøre noget godt og rigtigt, men også overfor brugsforeningerne, som dette venstrebladet efterhånden er kommet til at stå så fjernt, at man spørger sig selv, om bladet helt har glemt, hvad det selv og hele Esbjerg by skylder andels-

ideen. Principielt er der ingen forskel på, om det er bønder eller byfolk, som går ind for denne idé.

OM sagførernes modvilje mod EOBs initiativ blot dette: Hvorfor er det mere forkasteligt at starte en retshjælp i Esbjerg end i andre byer? Retsbureauets virksomhed er begrænset til det nødtørftigste, d.v.s. alle de småtteri og trivielle anliggender, som sagførerne alligevel helst vil være fri for, men som det kan være en utålelig byrde for jævne mennesker at tumle med.

I alle tilfælde, hvor det drejer sig om mere indviklede anliggender, vil sagen

I DE STØRRE ENHED

Det er vel sandsynligt, at året 1957 på verdenshistoriens stjernehimmel vil få sin plads i Sputnik's tegn som det år, da den første kunstige jorddrabant opsendtes. Aldrig har menneskers indsigt i naturen og vor tekniske kunnen fejret større triumfer, og aldrig har vi med større ængstelse spurgt hinanden, om disse triumfer ville blive anvendt på rette måde. Selvom vi i det forløbne år blev forskånet for sådanne rystelser, som Ungarns frihedskamp og Suez-krisen betød i 1956, har året dog ikke bragt os nogen egentlig afspænding i de internationale forhold.

Sputnik er et symbol på, at vor jord er ved at blive for lille for teknikken at udfolde sig på. Atomalderen lader sig ikke indeslutte af gamle landegrænser skabt i en tid med langt mere begrænsede tekniske muligheder. Ubønhærligt går udviklingen i retning af større enheder end de nuværende nationale stater. Længst fremme er den i det militære samarbejde, men også på det økonomiske område er tingene i skred.

Et bevis herpå er den kendsgerning, at spørgsmålet om fællesmarkeder i Europa har optaget sindene så stærkt i 1957. I slutningen af marts blev traktaten om det europæiske økonomiske fællesskab underskrevet af de seks deltagende lande – Tyskland, Frankrig, Italien, Holland, Belgien og Luxemburg – på konferencen i Rom, og i sommerens og efterårets løb har de seks landes lovgivende forsamlinger bekræftet denne underskrift. Selvom de økonomiske virkninger af fællesmarkedet først kommer til fuld udfoldelse efter en 15-årig overgangsperiode, har beslutningen alligevel tvunget det øvrige Europa til også

at tage stilling til spørgsmålet om større markeder.

England har, som det er blevet sagt, for første gang siden den franske revolution modtaget et forsøg på at skabe et fast samarbejde mellem europæiske fastlandsstater, ikke med en krigserklæring, men med et tilbud om samarbejde. Dette tilbud har form af et udkast til et frihandelsområde, som også de nordiske lande er indbudt som deltagere i. Året bragte ingen klaring på mulighederne for at virkeliggøre dette, men forhandlinger på ansvarligt politisk plan er i gang og vil fortsætte i det nye år.

Også den gamle tanke om en toldunion mellem Nordens lande er i 1957 blevet lagt på bordet som et detaljeret forslag efter mange års omhyggelige forberedelser. Danmark, Norge, Sverige og Finland kunne, hvis de ville, i dag slutte en traktat om et nordisk fællesmarked på et langt fastere og mere gennearbejdet grundlag end Rom-traktatens. Viljen hertil har imidlertid ikke hidtil været tilstede hos de politisk ansvarlige kredse i Norden. Og nu er vort gustne overlæg indhentet af beslutsom politisk handling syd for vore grænser. En stillingtagen til den nordiske plan har derfor måttet udskydes, indtil klaring er tilvejebragt for de europæiske planers vedkommende.

Det må erkendes, at nordisk økonomisk samarbejde ikke synes at frembyde store perspektiver for en så betydningsfuld del af dansk erhvervsliv som landbruget. Indenfor andre dele af erhvervslivet ligger det ikke helt på samme måde, og ganske særligt har vi indenfor brugsforeningsbevægelsen vist

alligevel havne hos sagførerne, måske oftere end før.

Nu erklærer de, at de altid har været villige til at yde samme service som EOBs retshjælp. Men så stilfærdigt, de hidtil har puslet om denne gode vilje, kan det kun have været til gavn for de udvalgte, som har vidst det. Nu ved man altså, at enhver kan gå op til en sagfører i Esbjerg, uden at det koster noget, og på den måde har *Vestkysten* trods alt udrettet noget fortjenstfuldt, selv om hensigten var en anden.

OM hensigten med *Ekstrabladets* rumlerier i sagen angående HBs rejsebureau i København kan der ikke herske nogen tvivl hos den, der kender *Ekstrabladets* nævenyttige tilbøjelighed til at ville sætte lus i skindpelsen – både i almindelighed og i særdeleshed overfor brugsforeningerne. Bladet har endog meddelt, at trafikminister Lindbergs krav til DSB om, at HBs rejsebureau skal indrømmes samme ret til udstedelse af billetter, som gælder andre større rejsebureauer, skal indankes for ombudsmanden som et myndighedsmisbrug.

Hvorfor? Ja, det får man en antydning af ved at læse en udtalelse i *Ekstrabladet* fremsat af den top-embedsmand i DSB, under hvem bl. a. selskabsrejser og bureauvirksomhed sorterer, tariffchef *Th. Jensen*. Han taler i dette indlæg om DSBs bestræbelser for at sanere rejsebureau-virksomheden på en måde, som om han ville antyde, at der fra HBs side kan ventes iværksat underlødige rejsearrangementer.

HBs formand dir. *Kaj Nielsen* har stemplet DSBs vægring ved at indrømme *Comus* billetudstedelsesret som et meget uforskammet afslag, og når trafikminister Lindberg har taget affære til fordel for HBs krav skyldes det, som han selv siger til *Ekstrabladet*, at „HB er en så stor organisation, at det må have lov til at drive et rejsebureau, når det sker på forsvarlig måde“.

JA, det turde være umiddelbart indlysende. HB har 140.000 medlemmer, og hvorfor skulle de ikke have lov til at købe deres billetter hos den organisation, som de selv ejer, og som de selv styrer gennem den af dem frit valgte ledelse. Er der interesse blandt HBs medlemmer for at

betro sig til den rejseservice, som HB yder, er der ikke fjerneste grund for nogen udenforstående bekymrede til at lægge sig hindrende i vejen for den bedst mulige udvikling.

Det påstås, at den billetudstedelsesret, som i første omgang var nægtet HB ved trafikministerens indgriben, er givet på tværs af alle regler.

Hvilke regler?

Det oplyses nu, at der stilles to betingelser for opnåelse af billetudstedelsesret: den ene, at rekvirenten skal præstere sin hovedindtægt ved rejsebureauvirksomhed, den anden, at der skal godtgøres et såkaldt behov.

Disse regler er ukendt for selv velunderrettede eksperter i branchen. Hvornår og hvordan er de bekendtgjort, hvem har opstillet dem? Formodningen om, at de kun består som en aftale mellem de billetudstedende bureauer og DSB er nærliggende. Men i så fald er der tale om en eksklusiv-aftale, som monopol-loven forbyder, og den bliver ikke mere lovlig, fordi DSB er part. Er der ikke meget mere plausibel grund til at lade ombudsmanden se på dette forhold?

Frem i lyset med disse reglers tilblivelse. Hvis de eksisterer, må man spørge, med hvilken begrundelse Kgl. Dansk Automobilklub, Forenede Danske Motororejere og Dansk Vandrelaug har billetudstedelsesret. Har de måske deres hovedindtægt ved rejsebureau-virksomhed? Hvis der er nogen grund til at være forarget over noget i denne sag, må forargelsen vende sig mod, at DSB, som i ly af sine privilegier stadig udvider sin rejsebureauvirksomhed, skal kunne spærre for konkurrence efter forgodtbefindende eller i det mindste selv vælge sine konkurrenter – blot ved at jonglere med billetudstedelsesretten. Er det anstændigt? Burde man ikke også spørge ombudsmanden herom?

EKSTRABLADET udtaler sin bekymring over det kaos, der vil ramme branchen, når, i lighed med *Comus*, „snesevis af andre levnedsmiddelfirmaer, varehuse, viktualiehandlere, ja hvem der ellers har lyst og mulighed“ kan blive billetudstedende. Man må tilgive *Ekstrabladet*, at det aldrig har sat sig ind i, hvad en brugsforening er. Den er intet levnedsmiddelfirma, varehus eller viktualiehandel i sig selv, men en forening, som driver virksomhed til medlemmernes fordel – det være sig på ethvert område, der dækker et objektivt behov.

Begge kampagner, både i Esbjerg og København, synger på det refræn, at brugsforeningerne har blandet sig ind i former for virksomhed, som de er inkompetente overfor. Lad os svare dem i kor, at brugsforeningerne er til for medlemmernes skyld, og derfor er der overhovedet ikke noget mærkeligt eller anmassende i, at de sætter noget nyt i gang, hvis vigtigste formål er at tjene disse medlemsinteresser.

ANDERS TEGN

Formanden for FDBs bestyrelse, professor P. Nyboe Andersen skriver her nogle betragtninger i anledning af årsskiftet

at vi har kunnet opnå konkrete arbejdsresultater gennem et nordisk samarbejde. Herom taler Nordisk Andelsforbund sit tydelige sprog. Vi kunne i høj grad udbygge dette samarbejde, hvis told og restriktioner faldt bort mellem Nordens lande. Det ville give os muligheder for specialisering indenfor en række grene af den kooperative produktion, således at vi fuldtud kunne udnytte stordriftens fordele.

Men kommer det til at gå således, at Danmark bliver knyttet til et større europæisk samarbejde end det nordiske, vil også dette åbne muligheder for samarbejde med kooperative søsterorganisationer i andre lande, og det vil uundgåeligt stille krav til alle dele af dansk erhvervsliv, herunder også brugsforeningsbevægelsen, om den størst mulige effektivitet i produktion og omsætning. Den samme tekniske udvikling, som sprænger landegrænserne, ændrer i virkeligheden også forudsætningerne for de hidtidige former for produktion og varefordeling.

Vi har lov til at sige, at vi i det forløbne år indenfor brugsforeningsbevægelsen har søgt at drage konsekvensen af denne udvikling ved vore bestræbelser for at rationalisere vor omsætning. Jeg skal her blot minde om, at tre nye centralafdelinger under F.D.B. nu er under opførelse. Det er imidlertid ikke nogen

smertefri proces at komme igennem for en bevægelse som vor. Enhver omstilling kræver ofre af dem, hvis arbejde var knyttet til den bestående tingenes tilstand, og tendensen mod de større enheder medfører den risiko, at man mister noget af det umiddelbare demokrati, som trives bedst under mindre forhold.

Dette må være noget meget væsentligt for en bevægelse, der efter sin idé og oprindelse er dybt forankret i demokratisk tankegang. Men vi kan ikke unddrage os denne risiko på den måde, at vi lukker øjnene i for den tekniske udviklings krav; thi så går vi den sikre undergang i møde i en tid, hvor ikke mindst ungdommen er indstillet på at kræve effektiv forretningsmæssig ledelse, også af folkestyrede foretagender. Vort svar må i stedet være, at vi søger at holde folkestyret levende og aktivt inden for vore rækker også under de nye vilkår. Det er en opgave, der stiller krav både til medlemmerne og til ledelsen. Mit nytårsønske for 1958 skal være, at vi inden for den danske brugsforeningsbevægelse må være vågne overfor denne opgave og komme dens rette løsning nærmere i det år, som ligger foran os.

P. NYBOE ANDERSEN.

Efter at have knust de danske styrker i Holsten og ved Frederiksdal spredtes svenske afdelinger hærgende, brændende og plyndrende hele vejen op gennem Jylland. Et forsøg på at hindre dem i at komme nord for Limfjorden endte med et blodigt nederlag for en dansk bondehær ved Agger Tange.

Samsø modtog, inden isen lukkede for sejladsen, en talstærk invasion af flygtninge – adelsfolk og andre velhavere fra Jylland. Øen viste sig også at være omtrent det sikreste sted i landet.

Jyllands hovedfæstning, Frederiksdal (Fredericia), blev efter et par måneders belejring stormet natten mellem 23. og 24. oktober 1657. Den var aldrig blevet helt færdigbygget, og under stormen red de svenske rytterregimenter gennem sumpe og lavt vand uden om fæstningens palisadeværker. 1-2000 danskere faldt, de fleste under en særlig forbitret nærkamp på kirkegården. 4000 blev taget til fange.

Karl Gustav var så nært forbundet med den engelske regering (puritanerne Cromwell, hvis parti havde styrtet kong Karl og fået ham henrettet), at en engelsk flådeafdeling blev stationeret i Gøteborg, hvorfra den krydsede i Kattegat.

Det eneste sted, hvor svenskerne måtte give op, var over for 4 danske krigsskibe under Peter Bredal, som lå inde i Nyborg Fjord. De afviste gentagne svenske erobringforsøg, indtil isen brød så meget op, at man kunne få skibene varpet ud af fjorden.

29. januar. Karl Gustav møder i Hejls sin tekniske rådgiver, den 32-årige Erik Dahlberg, som har redet på isen ned gennem Lillebælt. Bestemmer sig for overgangen til Fyn.

30. januar. Den svenske hær – ca. 12.000 mand – marcherer over Lillebælt via Brandse til Tybrind Vig. To kompagnier rytteri går gennem isen og forsvinder, men hovedstyrken fortsætter og besejrer på kysten en underlegen dansk forsvarsstyrke (ca. 4000 mand) som for størstedelen bliver fanget.

31. januar. Svenske styrker besætter Odense. Besejrer på torvet danske afdelinger, der trækker sig tilbage fra Middelfart. Samme aften besættes Nyborg efter en kort kamp.

1.-4. februar. Karl Gustav holder rast i Dalum, mens hovedstyrken dirigeres til Svendborg-egnen og Nyborg-egnen. 4. februar kl. 21 vender Dahlberg tilbage efter en rekognoscering helt over på Lollands kyst. „Nu bror Frederik, skal vi tales ved på godt svensk,“ udbryder Karl Gustav og kører samme aften til Nyborg.

Natten til 5. februar. Krigsråd på Nyborg slot. Dahlberg erklærer, at han med sit hoved indestår for, at han kan føre armeen over isen til Lolland. Alle andre fraråder, men efter timelange vaklen siger kongen: Den chance er alt for kostelig.

5. februar. Karl Gustav ankommer sent på eftermiddagen til Svendborg og fortsætter i løbet af natten med rytteriet over Tåsinge til Langeland, skønt midlertidigt tø har dækket isen med indtil en halv meter vand.

6. februar. Ved middagstid bryder Karl Gustav op fra Longelse på Langelands østkyst med ca. 2000 ryttere. 3 timer senere går styrken i land på Lollands kyst. Ingen dansk modstand.

1. juni 1657 erklærede Danmark krig med Sverige, som i forvejen var i krig med både Polen og Rusland. Den svenske konge, den 35-årige tysk fødte Karl X Gustav, befandt sig dybt inde i Polen, men afbrød straks dette ikke særlig vellykkede felttog og drog gennem Nordtyskland mod Danmark. I løbet af efteråret besattes hele Jylland, men den svenske flåde var for svag til at sikre en overgang til øerne. Midt i december satte en så voldsom frost ind, at Karl Gustav øjnede chancen for at føre sin hær over isen. 5. januar 1658 begav han sig fra sit hovedkvarter i Wismar øst for Lübeck til styrkerne i Jylland.

ET TREHUNDREDÅRIGT MINDE: To ugers frost der kostede en trediedel af riget

Hvis vinteren 1657-58 ikke var blevet så streng, havde Danmarkshistorien måske set helt anderledes ud. Det var, som om naturkræfterne selv vendte sig mod Danmark, da frosten for 300 år siden blev så hård, at den svenske konge, Karl X Gustav, kunne føre sin hær over isen fra Jylland til Fyn og videre over Tåsinge, Langeland, Lolland og Falster til Sjælland.

Selv under de givne omstændigheder var denne march over isen et militært hasardspil – så dristigt, at det er enestående i Europas årtusindlange krigshistorie. 30. januar forlod den svenske konge Jylland, og kun 12 dage efter stod han i Vordingborg med sine kærnetropper.

Det var lynkrigsførelse i næsten nutidigt tempo, og i 1658 virkede den fuldkommen lammende på modstanderen. Var det ikke trukket op til tø midt i februar, havde Karl Gustav måske nået sit egentlige mål, helt at udslette Danmark som selvstændig stat. Bl. a. skulle England have haft Nordjylland.

Fredsforholdene blev utvivlsomt de hårdeste, Danmark nogen sinde har måttet gå ind på. Foruden Bornholm og nogle norske egne, man senere fik tilbage, afstod Danmark her alle sine områder øst for Øresund, Skåne, Halland og Bleking, landsdele, som fra historiens begyndelse havde hørt til det egentlige Danmark og som rummede ca. en tredjedel af landets godt 1 million indbyggere. „Aldrig så verden en sådan krig – og aldrig en sådan fred,” siger en datidig beretning.

Med dette nederlag var Danmarks periode som nordeuropæisk stormagt forbi for altid. Men også indadtil fik denne krig og den efterfølgende (som udbød allerede efter et halvt års fred) afgørende betydning.

Det var Danmark, der havde erklæret krigen i 1657, en beslutning, der for eftertiden står som et højdepunkt af tåbelighed og ansvarsløshed, og

som kom til at betyde forarmelse og uhyggelige lidelser navnlig for den jyske befolkning.

Skønt Frederik d. 3. havde været ivrig nok for krigen, vendtes kritikken især mod adelen, som havde udviklet sig til en lille, lukket kaste – udelukkende og ødsel. Efter krigen havde den ingen mulighed for at bevare sin gamle magt og måtte i 1660 se en æra endte indført.

16.-18. februar. Nye fredsforhandlinger i Tåstrup. Karl Gustav er nu mere ivrig for en fred, fordi det ser ud til tø. Den 18. februar afstår Danmark Skåne, Halland, Blekinge, Bornholm samt Trondhjems og Bohus len i Norge.

13. februar. 28 danske kompagnier leverer svenskerne et slag ved Køge, men trækker sig derefter tilbage, idet de ødelægger kværne, smedier etc. Denne „den brændte jord“s taktik hindrer en svensk fremrykning til Københavns volde.

12. februar. Karl Gustav ankommer til Faxe. Den styrke, han har med sig, udgør nu kun ca. 5000 mand.

1. februar. De danske landstyrker i Nyborg flygter over isen til Sjælland. Hestene må efterlades på Sprogø og mange af dyrene omkommer, da man senere vil hente dem.

10. februar. Ved Vordingborg møder Karl Gustav to danske udsendinge, som skal søge at opnå en fredsordning. De havde ventet først at støde på svenske styrker på Langeland. 11.-13. februar forhandles der forgæves i Vordingborg, men de svenske tropper fortsætter imens fremrykningen.

7. februar. En mindre dansk styrke, fortrinsvis bestående af bønderkarle, som skulle undsætte Nakskov, forsøger modstand i Maribo, men fejles let til side af det svenske rytteri, der næsten udelukkende består af professionelle soldater, veteraner fra trediveårskrigen.

9. februar. Nykøbing F. skulle have været brændt af, fordi borgerne ikke kunne udrede den forlangte brandskat. I sidste øjeblik nåedes dog en mildere ordning, efter overleveringen fordi Karl Gustav selv kom til at overvære en prædiken med næb og klør, som byens uforfærdede præst, Jes Jessen, holdt om fjendens grumhed.

Natten mellem 6. og 7. februar. Nakskov overgiver sig uden kamp.

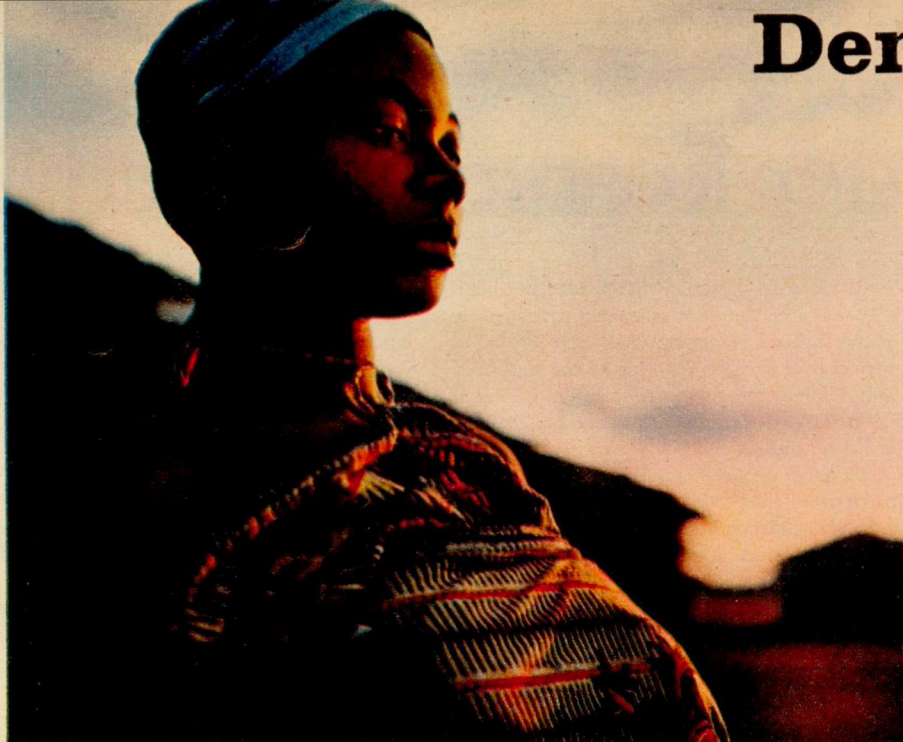
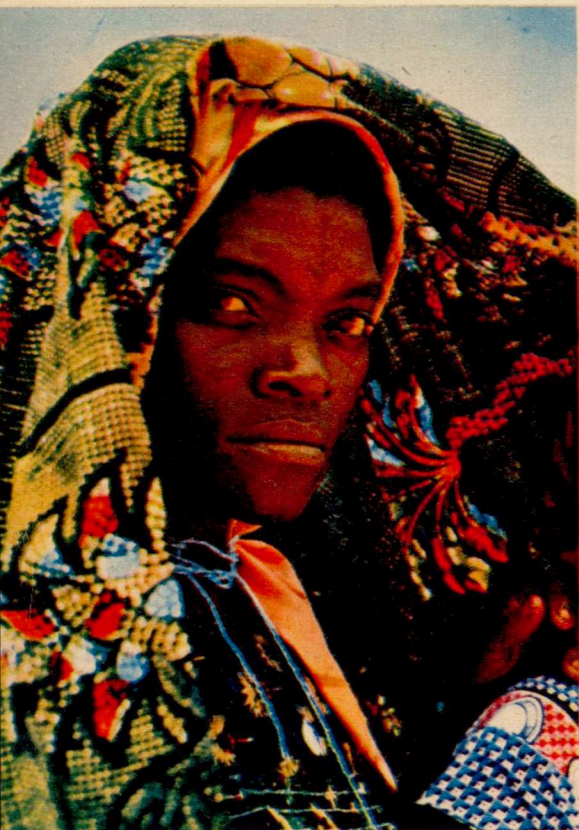
8. februar. Den svenske overgeneral Wrangel går over Langelandsbæltet med artilleri og infanteri – noget nordligere end rytteriets rute.

Københavns befæstningsværker er ved at blive udfordret med en voldelinie fra Nørreport til Kastellet og er derfor ikke stærke.

Den danske biskop Elmo Knudsen er for tiden ved at grundlægge Østafrikas første afrikansk-ejede plantage, en andels-theplantage. I interview'et på denne og de to næste sider fortæller han om dette eksperiment og dets baggrund, Afrikas største problem: jordfordelingen.

Farvebilledserien
eneret:
Epoca, Milano
og Samvirke

De to kvinders næsten europæiske klædedragt og den tredjes strålende hovedsmykke symboliserer to tidsaldre i Afrikas udviklingshistorie. Billederne er taget i en landsby i Kongo. Her som i Tanganyika og næsten alle territorier i tropisk Afrika skaber overgangen fra stamme-tilværelsen til det moderne samfundsliv yderst vanskelige problemer. Kvindernes stilling er blevet væsentligt forbedret i de senere år, men endnu er de dog omgivet af en række tabu-feststillinger, der – som Tanganyikas guvernør siger – synes nydeligt arrangeret med det formål at forbeholde mændene de goder, der er størst knaphed på . . .

– SKAL vi også tage folk med, der lever i flerkoneri . . . ? Det lyder måske lidt mærkeligt, at dette problem kan rejse sig for en biskop, der sidder i Sønderjylland og er ved at planlægge et andelsforetagende, men for Elmo Knudsen er det faktisk et af de spørgsmål, der må tages stilling til.

Forklaringen er, at Elmo Knudsen er biskop for det herrnhut'iske kirkesamfund i Østafrika, og at det er en andels-

danske biskop og

Afrikas store problem

theplantage i det sydlige Tanganyika, han har i tankerne. Han har arbejdet som missionær i Afrika i 25 år og er kun hjemme på sygeorlov.

De andelsfolk, han skal have fat i som medlemmer, må hentes i en befolkning, hvor heksekundtorendu har stærk indflydelse, hvor kun 2-3 pct. af den voksne befolkning kan læse, og hvor begreber som penge og talstørrelser over 7 var absolut ukendte for blot et par menneskealder siden. Her *køber* man endnu sin kone, og adskillige er ikke standset ved den ene. Det er bl. a. et spørgsmål om at have råd. Markedsprisen svarer til værdien af 10-20 kreaturer, og mange unge mænd må vandre til guldminerne i Sydafrika eller kobberminerne i Rhodesia for at skaffe pengene til køb af en hustru. Det tager et par års umenneskeligt slid, og mange vender ikke tilbage.

Konernes antal er dog kun et bispørgsmål i Elmo Knudsens overvejelser. Det afgørende for ham som for mange andre fremsynede og fremskridtsvenlige hvide er at yde et bidrag til løsning af Afrikas jordspørgsmål.

Blandt alle de faktorer, som skaber den race-mæssigt betonedespænding i Afrika, er jordfordelingen utvivlsomt den vigtigste. Fra Kaplandet til Sahara, fra Atlanten til Det indiske hav er det et af de indfødtes faste klagepunkter mod de hvide, at de kom til Afrika „med biblen og romflasken“ og tog den bedste jord fra landets oprindelige beboere.

I sin kerne er det derfor et generelt afrikansk problem, biskop Knudsen tumler med. At utilfredsheden giver sig så uhyggelige udslag som Mau-mau-bevægelsen, er heldigvis enestående, men de blodige begivenheder i Kenya har naturligvis virket som en skrift på væggen for de hvide overalt i denne verdensdel – ikke mindst i Elmo Knudsens hjemsted, Tanganyika, som er Kenyas sydlige nabo.

I år går Tanganyika således for første gang til egentlige valg. De afholdes ganske vist efter et system, som automatisk sikrer, at landets 20.000 hvide får lige så mange repræsentanter i „rigsdagen“ som de 8 millioner afrikanere – men et valg er det dog.

Man gætter nok heller ikke fejl, hvis man antager, at det – ihvertfald tildels – er Kenya-tragedien, som har fået styret i Tanganyika til at vise en mere

aktiv interesse for det projekt, Elmo Knudsen arbejder med. For en halv snes år siden søgte en anden af missionens danske medarbejdere at få startet en andelsfarm, men tanken strandede,

som han forsigtigt udtrykte det, „på en vis politisk modstand fra visse europæiske hold“.

Når Elmo Knudsen har fået jordproblemet så tæt ind på livet, skyldes det egentlig en fejl-

tagelse – en ejendomshandel, hvor hverken køber eller sælger var klar over konsekvenserne. Denne handel har gjort ham til administrator af et areal på ca. 5000 tønder land, som hører til

For kun 10-15 år siden gik kvinderne i dette samfund „klædt“ i en barkstrimmel og ikke andet, men da soldaterne vendte hjem fra den 2. verdenskrig, bragte de stoffer med, som tillod nye kvindemoder at slå igennem. „Forbedringen“ i klædedragten har iøvrigt medført et stigende antal forkelelser og lungebetændelser. Mange har nemlig ikke så meget tøj, at de kan skifte, når de bliver gennemblødt af et regnskyl, og vanen at være påklædt er allerede så indarbejdet, at mange generer sig for at gå nøgne, mens tøjet tørrer.

hans missionsstation i Rungwe lige nord for Nyasa-søen.

– Det var de første missionærer, der købte disse strækninger, da de kom til det daværende tysk Østafrika for ca. 60 år siden, fortæller biskop Knudsen. Prisen var lav: en rulle tøj, 30 pund glasperler og en gammel bøsse, men de indfødte havde overhovedet heller ikke forstået, hvad det var, der foregik. De begreb simpelt hen ikke, hvad det vil sige at sælge jord, fordi privat ejendomsret til jorden ikke eksisterede i deres samfund.

Her som næsten overalt i Afrika var det sådan, at jorden tilhørte stammen. Den enkelte kunne få anvist et areal af høvdingen og dyrke det, så længe han ansås for at være et nyttigt medlem af stammen, men det blev ikke hans ejendom . . .

Det er stadig sådan, at ingen afrikaner har skøde på jord i Tanganyika, mens kapitalstærke europæere har erhvervet sig ret betydelige arealer. A. P. Møller-koncernen har f. eks. landets største sukkerplantage.

Missionærernes tanke med at erhverve de 5000 tønder land var, at man her ville samle de afrikanere, som gik over til Kristendommen. Dette opgav man dog hurtigt, fordi man opdagede, det ville være en fejltagelse at drage de indfødte bort fra stammesamfundene. Men jorden havde man nu engang, og der er ikke mere overflod på dyrkbar jord i Tanganyika, skønt landet er 20 gange så stort som Danmark og kun beboet af ca. 8 mill. mennesker. To tredjedele af det uhyre område er ganske uanvendeligt, og resten er stærkt udpint. Desuden er nedbøren så ujævnt fordelt, at man nogle steder må dimensionere afvandingskanaler til at tage et par hundrede millimeters nedbør pr. time, mens regnmagerne andre steder er i stand til at afkræve de indfødte store beløb for at afslutte en tørkeperiode. Troen på dem er endnu så stor, at når myndighederne lejlighedsvis opdager den slags afpresning, kan de ikke gøre stort andet end at holde regnmagerne fængslet – til de nedsætter prisen!

– Vi havde let kunnet komme af med vore arealer til en god betaling, fortsætter biskop Knudsen. Adskillige plantagefolk, som er brudt op fra Malakka og andre urolige steder i Asien, har budt på jorden, og for et par år siden forsøgte den engel-

ske brugsforeningsbevægelse at erhverve området. Det er imidlertid missionens faste beslutning, at jorden her skal gives tilbage til landets egne børn. Problemet har blot været at finde den rigtige form.

I Rutenganio – 30 kilometer fra Rungwe – har vi udstykket et mindre areal i familiebrug. Her er oprettet 26 husmandsbrug, hver på 15 tønder land, som dyrkes med kaffe, bananer, majs, søde kartofler, bønner etc.

Jordarbejdet ordnes med håndkraft eller stude, og indehaverne af disse brug klarer sig nogenlunde ordentligt. Udgifterne er heller ikke store. Indkomstskatten ligger f. eks. på et fast beløb svarende til ca. 25 kr. om året for alle mænd over 18 år, og det eneste, de behøver at købe til husholdningen, er sukker, the og salt.

Den bedste forestilling om, hvordan disse husmandsfamilier lever, får man iøvrigt, hvis man tænker på de kår, hvorunder danske hedeboender levede for et hundrede år siden. Ja, det lyder måske forbavsende, men det er faktisk sådan, at hvis man sidder dernede og læser Evald Tang Kristensens folkelivsskildringer fra Jylland, må man gang på gang sige til sig selv: Jamen, det er jo ganske ligesom her . . .

Udstykningen i den slags brug er imidlertid ikke en anvendelig metode ved Rungwe. Jorden ligger her tæt op ad en stor skov med en mængde aber og vildsvin, som ville ødelægge afgrøderne. Desuden er der 650 kilometer til nærmeste jernbanestation og 1000 kilometer til nærmeste havneby, så skal der dyrkes en salgsafgrøde, må det være en vare, det er let at transportere.

At slå sig på kaffe var en nærliggende tanke, så meget mere som det er en af vore missionærer, der har indført kaffeplanten til Tanganyika. Navnlig oppe i den nordlige del af landet, på skråningen af Afrikas højeste bjerg Kilimanjaro, blomstrer kaffedyrkingen og har dannet basis for nogle af de mest veludviklede andelsforetagender i Afrika – helt ledet af indfødte. Kilimanjaro-andelsselskabet med sine 32.000 kaffedyrkende medlemmer rejste for et par år siden en administrationsbygning, der kostede et par millioner kr. i danske penge.

Rungwe-missionens arealer er imidlertid for gødningsfattige til kaffe. The derimod kræver ikke gødning. Til gengæld

er det en afgrøde, som ikke egner sig for dyrkning på småbrug.

Vor plan er derfor at starte en større theplantage – på ca. 800 tønder land til at begynde med og med ca. 1000 ansatte. Arbejdet bliver ikke forbeholdt kristne. Vi sætter helst ikke skel. Men måske må vi dog gå uden om folk, der lever i flerkoneri. At de indfødte køber deres hustru, siger missionen derimod ikke noget til. Prisen er jo en vis garanti for, at hun behandles ordentligt, og konerne selv er skam stolte af, at de er så meget værd.

Det bliver den første afrikanske theplantage, og – hvad der er mere afgørende – det bliver den første plantage i de indfødtes eje. Hvis vi blot drev plantagen som missionens virksomhed, ville foretagendet – selv om vi ikke havde nogen indtægt af det – ikke i de indfødtes øjne adskille sig synderligt fra andre europæiske stor-bedrifter, og så ville vi kun give de indfødte en ny anledning til at skære alle hvide over een kam.

Med de spændte politiske forhold, der eksisterer i Afrika, er det imidlertid aldeles afgørende, at vi viser vor ærlige og redelige vilje til at hjælpe afrikanerne fremad mod ligestilling med de hvide. Vi vil derfor overdrage jorden til et selskab, hvis øvrige kapital skal tilvejebringes gennem småaktier eller andele tegnet af de indfødte. Jeg har tænkt mig en størrelse på omkring et hundrede kroner. Det vil i alt fald de lidt bedrestillede afrikanere: lærere, folk i regeringens tjeneste, kaffeavlere o. s. v. kunne klare.

Arbejderne på plantagen skal have fast løn, men desuden en vis andel i foretagendet, så de både bliver medejere og får en økonomisk interesse i overskuddets størrelse.

Missionen vil afstå jorden uden noget egentligt vederlag. Det højeste, vi håber på i den retning, er en mindre godtgørelse. Får vi den, skal den indgå i et skolefond, for hvis midler det er hensigten at rejse en folkehøjskole i Rungwe.

Mange andelsvirksomheder arbejder ganske vist allerede glimrende blandt de indfødte i Tanganyika. De indfødte føler i høj grad, at de er medindehavere og medansvarlige for disse foretagender. Men man mærker nu tydeligt nok, at man savner den kolossale fordel, højskolerne betød for dansk andelsbevægelse, da den brød frem. Når de unge danske andelsforetagender overalt var i stand til at finde folk, der så længere end til deres egen næsetip og som var villige til at gøre en indsats ud over, hvad der snævert set kunne tjene deres personlige interesser, var det vel for en stor del højskolernes fortjeneste.

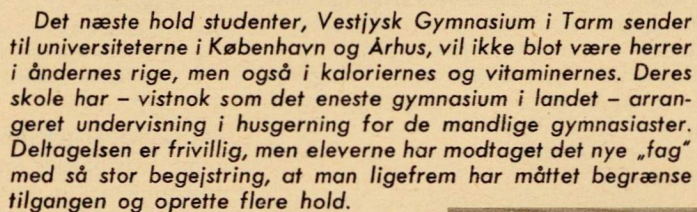
Det er grunden til, at vi vil koble en højskole ind i vort projekt. Den store fare både i det økonomiske og politiske liv er nemlig, at hvis vi ikke kan give den nye generation derude en sådan videre forståelse, så falder de en dag for en, der vil tage dem ved næsen, og så kan den gamle stammeorganisation blive afløst af en tøjlesløshed med uoverskuelige følger.

Skolekøkkenundervisning i Tanganyika. Forældrene er meget tilbageholdende med at lade piger gå i skole, og endnu kan man ikke regne med, at mere end ca. 40 pct. af landets børn får lært at læse.

400 g rødkål 120 kr
8 Ad køk 20
1 stik 60
stikke
400
157

Undervisningen, der ledes af fru pastor Olesen, Sdr. Omme, strækker sig over 7 aftener à 4 timer, og drengene lærer ikke blot regulær madlavning, men også at vaske sokker og skjorter, rydde op efter sig i et køkken, føre husholdningsregnskab og købe ind med fornuft. Det er kundskaber, de nok skal blive glade for på deres studenterrybel – for slet ikke at tale om, hvad deres lykkelige koner engang vil sige.

Der er klumper i sovsen, men efter det glade smil at dømme, er Poul Brødsgaard endnu af den opfattelse, at det er et særligt raffinement. Kammeraterne på billedet t.v. synes derimod allerede at have opdaget, at der kan være visse problemer forbundet med noget så simpelt som kaloriregnskabet for en gang stegt lever med rødkålssalat.

- Nå, var den hvid ... Debut'en som vaskekone gav anledning til mange kommentarer, der måtte kunne have inspireret enhver sæbefabrikant til en serie nye reklameslogans.

Der gives ikke karakterer for præstationerne i husgerning. Men hver lektion slutter med, at deltagerne selv spiser de tilberedte retter, og det virker måske endnu stærkere end truslen om et tg÷.

Kartoffelskrælle-tjansen går på omgang ligesom de andre funktioner indenfor husholdningen.

For de fleste mødre med store sønner ville det nok have været en ganske overraskende oplevelse at overvære dette kursus. Den omhu, hvormed Jørgen Thargaard her behandler et franskbød, lægges vist sjældent for dagen i mors køkken.

DEN SMUKKESTE GAVE

I FÅ LINIER

NY IDE FRA SLAGELSE. I FDBs vestsjællandskreds begyndte man for ti år siden på *andelsdagene*, en idé der straks blev taget op landet over. På tilsvarende måde tog kredsen en ny idé i anvendelse, da den afholdt sit kredsmøde sidst i 1957. Det nye program havde så stor tiltrækning, at Casinos store kongressal i Slagelse var ved at være for lille. Foruden beretning om FDBs virksomhed ved kredsrepræsentanten, togfører *H. K. Jansen*, Korsør, var der foredrag, underholdning ved skuespillerinde *Grethe Holmer* og en vellykket musikalsk underholdning. FDB-reklamen havde som illustration til foredraget arrangeret en virkningsfuld udstilling af Svendborg Konserverfabriks produkter – og endelig var der fælles cirkelkaffebord. Hele indramningen af kredsmødet var nyt, tempoet var nyt, og ideen skal nok vise sig at smitte.

I TIVOLI. FDBs årlige generalforsamling er allerede bestemt til afholdelse den 4. juni i Tivolis koncertsal i København. Aldrig før har generalforsamlingen haft så smukke omgivelser, men der bliver kun adgang for delegerede med adgangskort, da det ikke er muligt at skaffe siddepladser til andre end delegerede.

BRUGSFORENINGERNES garanti- og lånefond, hvis opgave er dels at samle brugsforeningernes økonomiske styrke til nye fremstød, dels at støtte de enkelte foreninger, disponerede ved nytår over ca. 3,2 mill. kr. Der var udlånt 1,6 mill. kr. i 23 lånsager og stillet garanti for 400.000 kr. til 8 garantimodtagere. Forresten: Har Deres brugsforening tegnet sig i Garanti- og Lånefondens?

HUSMODERUGEN afholdes i år fra 23.-28. juni på Askov højskole, og FDBs oplysningsafdeling, der sidste år var vært for de hundrede begejstrede husmødre, har alter i år påtaget sig værtskabet. En anden husmoderbegivenhed bliver nordisk husmoderstævne, som med deltagelse af husmødre fra Norge, Sverige, Finland og Danmark, finder sted på Andelsskolen fra 16.-20. juni.

5 ØRE ER OGSÅ PENGE. Kredsoplysningsudvalgene, de 27 udvalg, der landet over forestår oplysningsarbejdet i brugsforeningerne, får fra FDBs oplysningsråd et forhøjet tilskud, idet tilskudet er steget med 5 øre til 10 øre pr. medlem i kredsen. Det er en betingelse, at kredsens brugsforeninger yder et tilskud af samme størrelse, men derved vil kredsoplysningsudvalgene også med større sikkerhed kunne gå ind i oplysningsarbejdet.

FOXMAGASINERNE SELVSTÆNDIGE. Som det sidste af FDBs skotøjsmagasiner, vil Fox skotøjsmagasin i Aarhus i løbet af nogen tid blive afløst af et selvstændigt andelsselskab, hvilket vil byde aarhusianerne den store fordel, at de kan handle i det velbeliggende magasin uden rekvisitionernes viderværdigheder. Det nye andelsselskab dannes af FDB, varehusforeningen (Stilman-magasinerne), Aarhus Brugsforening samt interesserede brugsforeninger i omegnen. FDB har herefter kun detailforretning med møbler, idet Foxmagasinerne enten er blevet selvstændige, lokalejede virksomheder eller er indgået som led i Stilman-magasinerne.

meget smukke relieffer af træ (et par af dem ses indfældet i ovenstående billede af salen). Skolens fornemste lokale fremtræder nu i den smukkest tænkelige ramme. Blandt de mange gaver, som forøgede skolens i forvejen righoldige undervisningsudstyr med mange nyttige ting, var bl. a. fra uddelerforeningen et fjernsynsapparat, hvis billeder kan projiceres op på et større lærred, så hele elevflokkens kan se.

Hovedtalerne ved festen var efter forstander *Laursens* velkomst FDBs formand, prof. *P. Nyboe Andersen*, forstander *J. Th. Arnfred*, Andelsskolens tidligere forstander *L. A. Godsk*, forstander *Oluf Jensen*, Slangerup, og statskonsulenten for ungdomsundervisning *Roar Skovmand*. Sidstnævnte foreslog en prisopgave for en videnskabelig undersøgelse af det samspil mellem folkehøjskole og andelsbevægelse, som der tales så meget om, men aldrig har været metodisk påvist.

DEN SMUKKESTE gave til Andelsskolen ved jubilæet 3. december var den udsmykning af foredragssalen, som FDB havde bekostet. Ombygning og ændring af salens udstyr var yderst vellykket forestået af arkitekt *Feldskov Hansen*, FDBs arkitektkontor. Navnlig gjorde nogle forskelligtfarvede draperier langs den ene væg stor virkning. Elevforeningen havde som sin gave ladet billedskæreren *Franz V. Hansen* dekorere den ene væg med

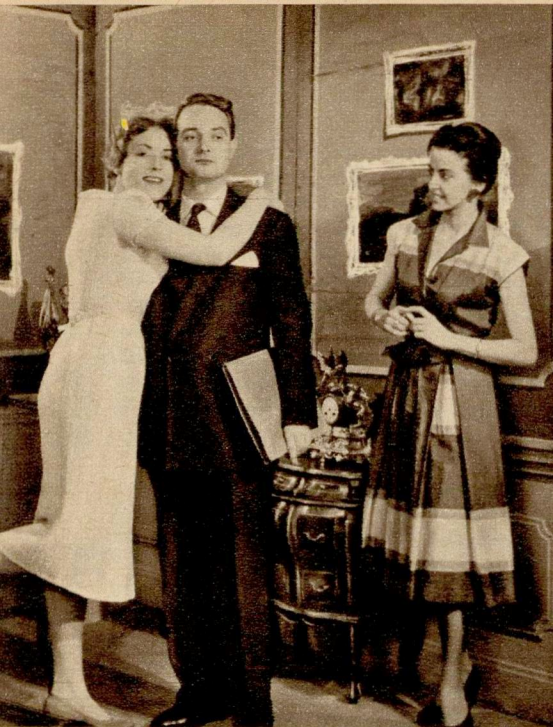
TRE TØNDER LAND UNDER TAG. Om et lille årstid flytter Københavns grønttorv bort fra den indre by og ud til et stort torvekompleks i Valby, hvis centrale del bliver en bygning, som spænder over ikke mindre end tre tønder land.

På billedet her ses, hvordan der er ved at blive udlagt tag over denne hal – i alt cirka 15.000 kvadratmeter, der dækkes med svære lyd- og varmeisolerende, armerede Durisol-plader.

Gennem mange år har grønttorvet i København været et af storbyens smertensbørn. Midt i den indre by ikke alene optog det megen kostbar plads, men var tillige en gene for trafikken, og gennem tiderne har der været udkastet adskillige planer til en nyordning. I efteråret 1955 kom der imidlertid skred i udviklingen. Da dannedes andelsselskabet Københavns Grønt Torv, og året efter påbegyndte dette selskab arbejdet med det nye torvs indretning. Når dette torv i løbet af oktober i år tages i brug, vil de samlede udgifter være kommet op på rundt regnet 30 mill. kr. Af dette beløb indskyder de cirka 800 andelshavere de 15 procent, mens resten af byggeriet finansieres gennem lån med kommunegaranti.

Statsadvokaten (Troels Munk) modtages efter sin store sejr i retten af sin kone (Marianne Flor) mens husets guvernante (Elisabeth Taul) ser til.

RETTE PÅ VRANGE

DET GØR godt at le... og Andels-Teatret, som i de seneste sæsoner har opført adskillige fornøjelige lystspil som *Født i Går* og *Der ligger et Hus*, fortsætter nu den muntre linje med *Retten på Vragen*, et lystspil af den franske forfatter Marcel Aymé.

De to forudgående lystspil svang svøben over velkendte samfundsonder: korrupt politik og magtstræb (i *Født i Går*), bolignød og kontorstyre (i *Der ligger et Hus*). I *Retten på Vragen* er det retfærdighedens vogtere, der tages under luppen. Lystspillet udgangspunkt er en glad aften hos en statsadvokat i anledning af, at han på et meget spinkelt grundlag har opnået, hvad han selv anser for en „faglig“ triumf: dødsstraf for en anklaget.

FILM FOR HUSMØDRENE

DET ER et af kravene til en god reklamefilm, at man ubevidst begynder at nynne med på melodien. Også i denne henseende er FDBs reklamefilm for cirkelkaffen af den rigtige art. Sigfred Pedersens små, rapfodede vers er sat i iørefaldende musik af Svend Gyldmark og foredrages af Boolsen-kvartettens populære stemmer. Nordisk Film junior er mester for de mange filmtricks, og det er FDBs reklame, der har fået ideen til de 90 sekunders underholdning i biograferne.

Inden filmen slutter sin tourné, vil sangen om cirkelkaffen have lydt i flertallet af landets biografer. Men også husmoderdagenes publikum får den at høre og se. Dette nye programpunkt i husmoderdagene får iøvrigt følgeskab af en anden ny film. De sammensluttede fællesbagerier har nemlig optaget en film, der beretter om *brødet*, dets historie og fremstil-

Forbedringshus, ja selv tugthus på livstid ville – for anklageren – være et alt for magert resultat af en retssag i dette niveau, hvor det gjaldt liv eller død.

Triumfen giver anledning til stor hyldest til anklageren. Kolleger, ja selv modparten i retssagen, tropper op og udtrykker deres beundring. Hans elskerinde kommer – og til sidst den dødsdømte selv. Denne er nemlig undsluppet fra „salatfadet“ og har skjult overværet elskerindens meget personlige udtryk for beundring for anklagerens succes. Men nu griber den dødsdømte overraskende ind i handlingen. Under retsmøderne har han stædigt holdt på, at han mordnatten var sammen med en „ukendt kvinde“. Nu genkender han hende i skikkelse af anklagerens elskerinde og har dermed de to i sin hule hånd.

Som i *Født i Går* er der i *Retten på Vragen* ikke tale om lystspil for lystspilvirkningernes skyld alene. Med sin satire vil Marcel Aymé sige noget om mennesker, der har magt over andre, om mennesker, der selv skaber retsbegreber.

Et godt sammenspillet ensemble vil opføre dette stykke på tourneen til andels-teaterkredsene. Blandt de bedst kendte skuespillere er *Vald. Brodthagen*, en af Andels-Teatrets sikre støtter, samt *Troels Munk* og *Erik Hansen* (den sidste medvirkede i syngespillet *Ungdom og Galskab*). Den kvindelige hovedrolle udføres af *Annegrete Nissen*, der har gjort sig bekendt på Det kgl. Teater, i radio og fjernsyn. *Retten på Vragen* iscenesættes af *Beatrice Bonnesen*, der fra teater og film er kendt som en strålende lystspil-kunstnerinde. Men hun er også en anset iscenesætter og skal her for første gang vise sin kunst for Andels-Teatrets publikum. *Retten på Vragen* har premiere i Ringsted 16. januar og går derefter landet over, forhåbentlig til en succes lige så stor som den, der blev *Født i Går* til del.

Kærlighed uden cykler

Det var et par gode cykler...

- derfor var de også dækket under en god forsikring: En fordelagtig HUSSTANDSFORSIKRING fra „Mejeriernes og Landbrugets Ulykkesforsikring“, som dækker brand, tyveri og vandskade på indbo, penge, cykler o.s.v. og tillige omfatter familieansvarforsikring.

hvad siger LOVEN?

EOB's
retshjælp

KONTORTID:

MANDAG KL. 10

SØNDAGS
Til lojligheder og

Uden varsel kan vi alle blive stillt over for et pågående juridisk problem, og omringet af indviklede lovparagraffer føler vi grunden skride under os ... Så søger man juridisk assistance, og denne kan man bl. a. opnå hos institutioner, der udfører retshjælp. En virksomhed af denne art er fornylig taget op af Esbjerg og Omegns Brugsforening og skildres i denne artikel.

DET ER mandag eftermiddag; med sin lille pige ved hånden går en ung kone ind ad døren til hovedkontoret for Esbjerg og Omegns Brugsforening – og et øjeblik efter sidder hun foran lederen af EOB's retshjælp i fuld gang med at forelægge ham et juridisk problem.

Det er jo selvangivelsesens tid, og den unge frue vil vide, om hun, der er fraskilt, får trukket 2.000 kr. fra sin indtægt i lighed med hustruer med selverhverv, inden den beskattes. Hun synes, det må være rimeligt, for hun har ret store ekstraudgifter i sin husførelse på grund af udearbejdet.

Desværre må den juridiske vejleder bedrøve hende; lovens bestemmelser omfatter udelukkende kvinder i ægteskab. Motiveringen for hustrufradraget (der forøvrigt ikke er 2.000 kr., men halvdelen af indtægten, dog ikke over 2.000 kr.) er ikke, at udearbejde gør husførelsen dyrere, men at byrden ved sambeskatningen af ægtefællerne derved lettes. Bestemmelsen gælder derfor ikke enlige udearbejdende kvinder, uanset om de er fraskilte eller har børn.

Den unge kvinde er kun en enkelt af de mange, der gør brug af denne nye retshjælpsordning i Esbjerg. Den næste, som melder sig er lederen, der har fået besked om, at hans husleje er sat i vejret. Han får forklaret, hvad loven siger, og underrettes samtidig om, hvorledes og til hvem han eventuelt skal udfærdige en protest.

En ulykkelig hustru vil have råd i et ægteskabsanliggende. Manden har været utro; de har imidlertid fået talt ud, og der

var egentlig slået en streg over det. Nu har imidlertid en bekendt sagt til hende, at hun ved at genoptage samlivet med manden har mistet sin ret til en eventuel skilsmisse i fremtiden. Kan det være rigtigt, vil hun vide.

Nej, det er en misforståelse. Hvis ægtefællen påny viser sig utro, er det naturligvis skilsmissegrund.

Løvrigt – følger den juridiske vejleder til – kan hustruen, hvis ægteskabet viser sig ikke at kunne fortsætte, efter at samlivet er genoptaget, i stedet for skilsmisse søge først separation og så senere skilsmisse.

Erstatning for en færdselssag trækker i langdrag. Hvad gør man? Hvem rykker man? Det vil en ung mand vide. Der forklarer ham, til hvilken instans han skal skrive, og hvorledes han skal formulere brevet. Når retshjælpen vælger denne form i stedet for selv at skrive brevet for ham, er det, fordi hjælpen skal være en hjælp til selvhjælp – det er ikke meningen, at folk skal komme og få udført deres korrespondance eller få udfyldt juridiske dokumenter som skøder, købekontrakter og lignende. Men hvor folk har mulighed for „med lidt håndkraft“ at løse et problem, bliver de hjulpet.

Lad os som eksempel nævne en, der skal møde i retten. Retshjælpen indlader sig naturligvis ikke på at møde i retten for ham, men han får alligevel sin nervøsitet dæmpet, takket være en kort forklaring om, hvad der normalt sker i en retssal under en sådan sag, og han får i det hele taget anvist, hvorledes han skal forholde sig.

Arv og testamentariske bestemmelser er også spørgsmål, der dukker op hos retshjælpen, hyppigt i tilfælde, hvor den ene ægtefælle har børn af første ægteskab. Karakteristisk er således spørgsmålet om, hvorvidt et ægtepar skal oprette ægtepagt, for at hustruen – hvis hun lever længst – kan sidde i uskiftet bo med sine voksne stedbørn. Her svares, at ægtepagt ikke har indflydelse på dette forhold, idet stedbørnene – uanset om der er ægtepagt eller ej – skal indvilge i, at boet ikke skal skiftes.

Og en del kommer uden i og for sig at have nogen „sag“ – de ønsker blot at kontrollere, om den behandling eller besked, en eller anden institution eller instans har givet dem, nu også er korrekt, og selvom den juridiske vejleder som oftest må bekræfte det, ligger der en stor værdi i at fritage disse klienter for frygten for at være offer for et eller andet overgreb.

Set i samfundsmålestok er disse sager måske ikke store. Det er heller ikke meningen, at retshjælpen skal være konkurrent til sagførerne, men derimod et supplement til deres virksomhed. Alligevel er det sager, der ofte griber stærkt ind i det enkelte menneskes tilværelse.

I et moderne samfund er det jo uundgåeligt, at mange retsproblemer opstår i det daglige liv, men medens de fleste større byer gennem en årrække har haft en eller anden form for gratis retshjælp – København således siden 1885 – har Esbjerg indtil fornylig ikke haft nogen.

Ikke fordi der ikke har været behov for det. Ganske vist er Esbjerg en by, hvor pengene ruller livligt, og den by udenfor København, hvor borgerne har den største gennemsnitsindtægt, men det bortforklarer ikke, at mange lever på livets skyggeside, og der opstår uvilkaarligt problemer, hvor en gratis retshjælp er ønskelig.

Det er lederen af EOBs retshjælp, politifuldmægtig P. Friis Berg, der i en samtale med *Samvirke* fremhæver dette, og han føjer til, at dette i høj grad afspejler sig i Esbjerg-politiets arbejde, der under påvirkning af byens specielle struktur er stærkt socialt betonet.

Alene en sådan ting, fortsætter politifuldmægtig Friis Berg, at politiet i Esbjerg må foretage mægling og vilkårsforhandling i ægteskabssager – idet Esbjerg jo ikke er sæde for et amtskontor – medfører, at politiet får en mængde sociale problemer tæt ind på livet.

Ikke blot den erfarne politimand har mærket savnet af en retshjælp; også byens mødrehjælp og socialrådgivning bekræftede overfor EOB, at her var et stort udækket behov, og EOB tøvede derfor ikke med i december sidste år at omsætte tanker i handling.

Den forløbne tid har vist, at resultatet i høj grad har svaret til forventningerne. Den gratis service, som EOB yder ikke blot sine 5.000 medlemmer, men alle byens borgere, er blevet udnyttet i en sådan grad, at den fastsatte kontortid slet ikke har slået til, men har måttet suppleres med ekstraordinære konsultationer for at komme køen af ventende klienter igennem.

Lederen af EOBs retshjælp, politifuldmægtig P. Friis Berg i samtale med en klient i EOBs lokaler.

HUSMØDRE PÅ HØJSKOLE

Vi har fra „Mor til tre“, fru Inger Marie Jørgensen, Esbjerg, modtaget følgende indlæg:

SOM een af deltagerne i „husmoderugen“ på Askov sidste sommer, undrer det mig meget, at F.D.B.s oplysningsafdeling kun har planlagt eet højskoleophold for husmødre i år. Sidste år meldte 400 husmødre sig til een skole, kun 100 fik chancen, og de resterende fik brev om, at de skulle få fortrin til næste års kursus, det vil sige, at man fra F.D.B.s side kun tilnærmelsesvis kan opfylde første års tilmeldelser. Når dertil kommer, at samtlige 100 kursister var så tilfredse med hele kursusets forløb, så forstår jeg ikke, at succes'en ikke bliver fulgt op.

Husmødrene betalte selv deres rejseudgifter og 60 kr. til selve højskoleopholdet, og selvom man skulle have betalt lidt mere, ville det ikke have afskrækket husmødrene, fordi de virkelig følte, at de havde haft en udbytterig ferie og et meget lærerigt højskoleophold, der havde givet dem inspiration langt udover ugens samvær. De 45 københavnske husmødre, der deltog, har siden været samlet og fået deres forbrugeroplysning udvidet ved assistance af Mette Sandahl fra F.D.B.s oplysningsafdeling. Men selvom det koster at afholde et sådant kursus, så er det dog et minimalt beløb i forhold til omkostningerne ved brugsforeningsbevægelsens reklame. Jeg kan ikke lade være at tænke på, at havde en privat virksomhed haft denne chance til at få forbrugerne i tale, så havde

den udnyttet chancen og tidoblet succes'en.

Jeg forstår og indser, at F.D.B.s oplysningsafdeling har haft ligeså stor succes med husmoderdagene – og fået en større flok i tale – men med det behov, der i vore dage er for forbrugeroplysning, giver et højskoleophold grundigere besked, og husmødrene oplever at komme i personlig kontakt med hinanden – og få en tiltrængt ferie samtidig.

Men det behøver jo heller ikke at være F.D.B.s oplysningsafdeling, der tager sig af denne sag. Ude i landet findes der overalt lokale oplysningsudvalg – var det ikke en opgave for dem? Eller for de større brugsforeningers bestyrelse var det ligefrem en oplagt opgave at tage op. Esbjerg kunne for sine medlemmer alene oprette et sådant højskoleophold, København kunne oprette 3–4 højskoleophold. For at få lidt interesse om sagen, kunne man evt. lave en konkurrence, hvor præmierne var nogle hele og halve fripladser til et sådant højskoleophold. Jeg synes, det er så vigtigt, at der omkring hver enkelt brugsforening – stor som lille – er en trofast husmoderskare, og da vor raketalder kræver mere og mere oplysning, er det så ikke rimeligt, at brugsforeningerne er med på eet af de områder, som husmødrene virkelig sætter pris på.

Jeg opfordrer på det mest indtrængende alle de stedlige oplysningsudvalg og alle de stedlige brugsforeninger om at tage sagen i deres egen hånd – men det haster, hvis det skal nås til sommer.

Kontorchef Bo, F.D.B.s oplysningsafdeling, udtaler om tanken om, at højskolekursus arrangeres på lokalt initiativ:

Selvom det nu „kun“ var ca. 300 og ikke 400 husmødre, der meldte sig til husmoderugen i Askov i sommer, viste det sig jo, at ideen med en sådan uge – som „Mor til tre“ så ihærdigt førte frem i *Samvirke* – i den grad var rigtig, at ugen i Askov blev en endda særdeles solid succes. F.D.B.s oplysningsråd har da også besluttet at følge succes'en op ved igen til sommer at afholde en husmoderuge i Askov.

Trods alt er det imidlertid kun en begrænset kreds af husmødre, man ved sådanne husmoderuger kan vente at få i tale,

sammenlignet f. eks. med husmoderdagene, der ved blot fire arrangementer i løbet af en uge når ud til over 1000 husmødre. Det må derfor nødvendigvis også være begrænset hvor megen tid, kraft og penge, oplysningsafdelingen selv kan sætte ind på afholdelsen af husmoderuger.

Skulle der derimod være interesse for at arrangere husmoderuger på lokalt initiativ – f. eks. ved et samarbejde mellem et par af F.D.B.s lokale oplysningsudvalg – vil oplysningsafdelingen med glæde og efter evne yde sin bistand til arrangementernes gennemførelse. Jeg slutter mig derfor gerne til „Mor til tre“'s opfordring til, at oplysningsudvalgene tager et sådant initiativ.

Aage Bo.

TO 50 ÅRS JUBILÆER.

14. januar fejrede lederen af FDBs isenkramafdeling, direktør Axel Christensen sit 50 års jubilæum i FDB. Da Axel Christensen efter først at have været ansat i en brugsforening på Mors, tiltrådte i 1907 som „ung mand“ på kontor og lager i isenkramafdelingen, havde denne sit hovedsæde i Århus og forblev her til 1915, da den flyttedes til København. Axel Christensens karriere har ført ham frem over ansvarsfulde

stillinger som kalkulator, kontorchef, underdirektør, til den højeste stilling i den store afdeling, altid i godt samarbejde med medarbejdere og de mange brugsforeninger, der har brug for isenkramafdelingens titusinder af varer.

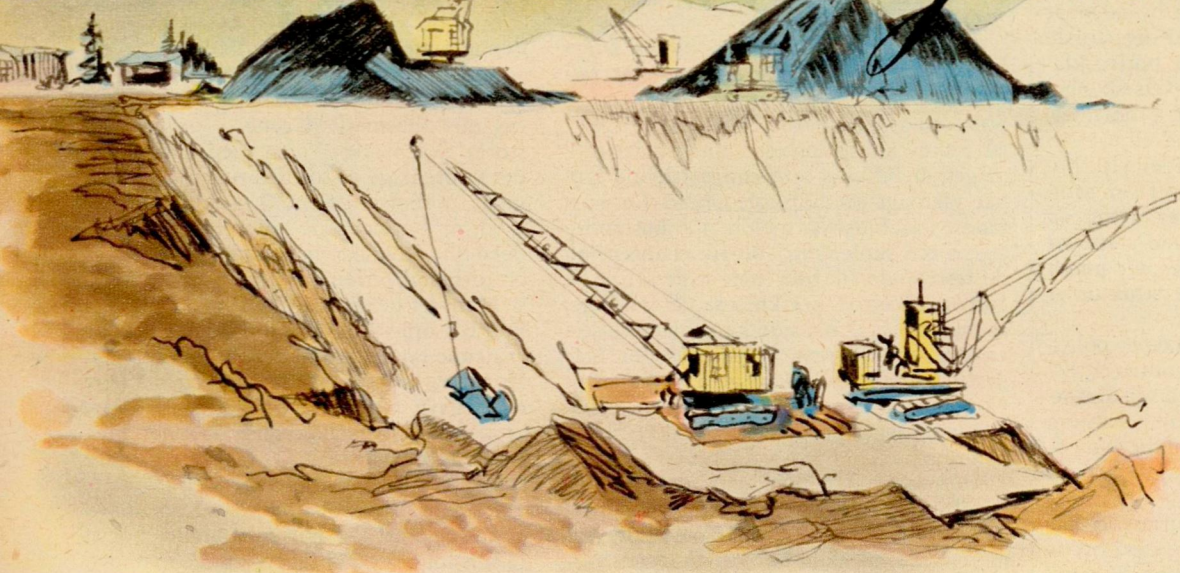
En mand med et lækkert arbejde, formanden i konfektafdelingen på FDBs fabrikker i Kolding, Anders Petersen, fejrede sit 50 års jubilæum den 11. december og modtog ved denne lejlighed

Kongens belønningsmedalje for lang og tro tjeneste. Anders Petersen er den sjette i arbejdsstaben ved Kolding-fabrikkerne, der har været ansat 50 år og mere.

Efter en tjeneste på 54 år, 8 måneder og 16 dage, forlod manufakturrejsende G. Mosbæk sin tjeneste i FDB den 31. december. Mosbæk begyndte som lærling i manufakturafdelingen, men har i 45 år været rejsende og som sådan betjent det nordjydske område.

Brunkulsegnen

Brunkulslejts kraner i funktion.

DET er det mærkeligste landskab i Danmark. Det er, som om man er på månen med dens øde kraterer. Her er forrevne sandbjerge og dybe huller, fyldt med grundvand. Blæser det en smule, flyger det af sand og brunkulstøv, i husene lægger støvet sig over møbler og madvarer. Og regner det, er veje og stier et bundløst ælte.

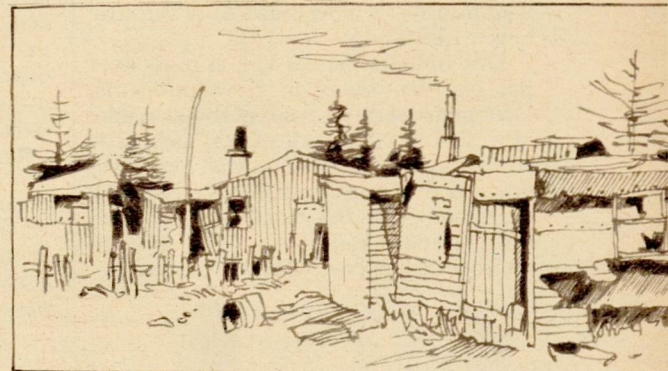
Alligevel har dette forrevne, øde landskab, disse milelange snart hvide, snart mørke klitter og sandbjerge ved Fæsteholt, Kølke, Brande, Søby og Resen en egen sær skønhed. Før man begyndte at grave brunkul, var her gammel hede, som var opdyrket og gav bekendte udbytte. Nu har landskabet fået en ejendommelig dramatisk kraft. Og utter goldhed er det ikke. Digesvaler har bygget reder i de stejle sandskrænter, og små birke vifter tørstigt med de grønne blade på bjergenes top. Man er vist og her begyndt at beplante bakkerne med fyr, gran og birk, og forunderligt nok ser det ud til, at birken klarer sig bedst.

Her i de gamle hedeegne har jorden altid været fattig, og mennesker nøjsomme. Deres hytter var små og elendige, bygget af pindeværk og lyngtørv. Gennem stalden, hvor der stod en mager ko

og et par får, kom man ind i en lav, mørk stue med et eneste vindue, der ikke kunne åbnes. Det var her hedens tætere og kæltringer havde hjemme. Det var ikke romantik, for kæltringerne var kæltringer af ussel fattigdom.

Men tappert blev her slidt af hede-husmænd og pionerer. Her blev kæmpet mod lyng og al med hakke og spade. Her blev merglet, grøftet og drænet, og skridt for skridt måtte heden vige. Det er den eneste del af landet, hvor jeg for mangfoldige år siden har set et par køer (ikke stude) spændt for ploven. Endnu kan man træffe de gamle husmands-slidere, som dyrkede heden op. – Min far begyndte, siger en af dem. – Han fik brækket tyve tønder op. Så gik a videre. Nu er a gammel, men nu er det et godt bitte sted. I dag har vi en halv snes køer i stedet for en gammel brummelko og seks får. Vi har et skønt hus i stedet for den gamle hytte, jo, det var læhegn og mergel, der gjorde det – og så et bitte nøk.

Det bitte nøk var et livsvarigt tappert og sejt slid. Og hvad kunne der gro på de magre jorder? Til at begynde med var der langt mellem rugstråene, en sandstorm kunne ødelægge de tilsåede agre. Men der var den velsignede kartoffel.

Arbejderboliger i brunkulslejet.

Den kom til disse egne for halvandet hundrede år siden. Det var en brav provst i Borris, siges der, som havde skaffet en smule læggekartofler, og kartoflen vandrede langsomt ud over heden. Først var den foragtet, senere blev den en velsignelse, for i den lette sandjord groede kartoflen godt og gav føde til mennesker og foder til grisene.

UNDER krigen og besættelsen levedes her på egnen et hektisk liv. Jeg har slået følge med landposten fra Kølke, som venligt er stået af sin cykle – og hvad en landpost ikke ved om sit sogn, er ikke værd at vide.

– Jo, det var jo brunkullene, fortæller han. – Ak, så mange penge her blev tjent og tabt. Der var folk, som fik solgt deres ejendom for store penge og kunne købe en storgård for et husmandssted, fordi der var fundet brunkul på deres jord. Der var andre, der selv ville grave kullene, men det gik ikke altid så godt, for det var dyrt at få driften i gang, og de kunne ikke altid magte det. Men nogle af de store entreprenører gravede guld op af jorden. En af dem byggede

såmænd en kirke for tjeneste, det var vel s til Vorherre for god h

Før den første verdenskrig om brunkullene, og r ud, at der var ca. 4 m den. Men under sid brudt 10 millioner ton man, at der endnu er brunkul tilbage. Og nye brunkulslag, så rig større.

Under besættelsen s hele landet til brunkul arbejdet bogstavelig 4 mindestenene over de kulsarbejdere taler der – og store penge ble flokkedes spillere og s og smugkroer for at f deres løn. Det lykkede vist tidspunkt under k den mindede Søby ik amerikansk guldgrave tages til vort folks m da brændselsrationerin fet, var eventyret forb

– Der kom en sler posten. – Nu var der i og hvad skulle folk s ikke til at få en lejlig arbejde var det også steder. Meget landarb finde her på egnen. D fattigunderstøttelse. D mange, men det var h kommunekassen ...

Vi kommer forbi er derbyer. Den er på st lille købstad, og i sin t mindst 2000 mennesk små smøger mellem h ser med et par forblæ her er der haver med ster og køkkenurter. M ikke mere beboet, de af gamle brædder, og net betale sig at flytte flyttere har som snege på ryggen eller i det r bil for at anbringe de var lettere at finde det er fine små huse af plader og hyggelige k om side med de sørg

Grundvandet pumpes op af lejet.

del af sin for-
n en slags tak
...
rig vidste man
havde regnet
ner tons i jor-
krig blev der
g i dag regner
millioner tons
ke findes der
amen er endnu

amede folk fra
ene. Her blev
på livet løs -
lykkede brun-
lvorlige sprog
ent. Samtidig
lere i kantiner
re arbejderne
t for tit. På et
n og lige efter
å lidt om en
- når hensyn
e sæder. Men
blev afskaf-

l, siger land-
arbejde mere,
op? Det var
i byerne, og
t med andre
er jo ikke at
ev mest til en
ar strengt for
ikke nemt for

de små arbej-
e med en hel
r den rummet
ler er veje og
e, åbne plad-
æer. Hist og
nerlige blom-
: af husene er
nret sammen
ar ikke kun-
n. Andre fra-
get deres hus
te på en last-
ted, hvor det
ge brød. Her
lerne bygge-
avehuse side
e skure, som

man ikke skulle tro, mennesker kunne bo i.

- Det var galt, da der var alle de mange mennesker, siger landposten. - For vand var der jo ikke, det måtte hentes fra brønde og pumper, og renovationsforholdene var også ringe. Men kom ind her ... det er en familie, som har boet her lige siden krigen ...

Vi kommer ind i et pænt lille hus, der mest minder om et af „Folkeferies“ sommerhuse. En mørkhåret, djærv kone tager venlig imod os - manden er på arbejde i brunkullene. Der er fint og rent i stuen med grønne planter, flaskeglas i køkkenet, og et soverum med køjer. Småt er det, men det har et godt og trygt hjemms hygge.

- Vi kunne ikke slippe herfra, siger konen. - For hvor skulle vi tage hen? Jeg måtte blive her med børnene, mens manden rejste ud for at finde arbejde. For der var jo en tid, hvor det næsten var gået helt i stå med brunkullene. Nå, det gik jo, selv om det tit var svært ...

- Og børnene, hvordan klarede de sig under de primitive forhold?

- Hvis de bare klarede de første år, var der ikke noget, der kunne få has på dem, svarer hun. - Og vore unger var sunde nok. På en måde er her nok bedre for dem end i en baggårdslejlighed i en by. Tit har jeg været bange for, at de skulle drukne i en af kratersøerne. Men det er underligt, som de klarer de farer, man synes her er.

Hun har ret. På min vandring har jeg set små unger lege på livsfarlige skrænter, hvor sandet hvert øjeblik kan skride, og hvor de kan ende langt nede i kratersøens mørke dyb. Men de er vant til denne bjergbestigning, og de ulykkestilfælde, der er sket med børn, er forbavsende få.

- Kan du lide at bo her? spørger jeg en lille, snavset og brunbrændt knægt på vejen.

- Det ved a ett, svarer han. - Men mi' muer lir et ett. Hun vil hellere bu i et stienhus, hvor et ett fyger ind om vinteren ...

Nu er arbejdet igen i gang her i brunkulseggen, men alt erbejdsværdigt rationaliseret. Vældige gravemaskiner henter i deres kæmpekløer brunkullene op fra dybet. Der er ikke mere brug for de mange arbejdere. Det er som i landbruget, hvor traktoren har gjort landarbejderen delvis overflødig.

- Det er jo både godt og ondt, siger en ingeniør. - Naturligvis glæder det en

Mindesten for dræbte brunkulsarbejdere ved Herning-Brande landevej.

teknikers hjerte at se, hvad en djævel af en kran kan udføre. En mand står ved et par håndtag, og kranen præsterer hundrede mands arbejde. Men hvad bliver der af de hundrede mand.

Under alle omstændigheder: arbejdet i brunkullene går videre. I 1958 regner man med, at der vil blive gravet 3 millioner tons brunkul i Vestjylland. De to millioner tons går til elektricitetsværkerne. Direktør Gunnar Andreasen fra Cheminova-fabrikken ved Thybørn har i sin betydningsfulde lille pjece om Vestjyllands fremtid oplyst, at brunkullene bevirker, at elektricitetsværkerne, der i 1956 betalte ca. 20 kr. pr. million kalorier brændværdi i form af olie og kul, fremtidigt vil have dem for under 10 kr. pr. million kalorier. Det betyder for de jyske elektricitetsværker en årlig besparelse på ca. 40 millioner kroner. Og her må man jo også regne med, at olie og kul skal betales i den sparsomme, fremmede valuta, mens brunkullene er et dansk produkt.

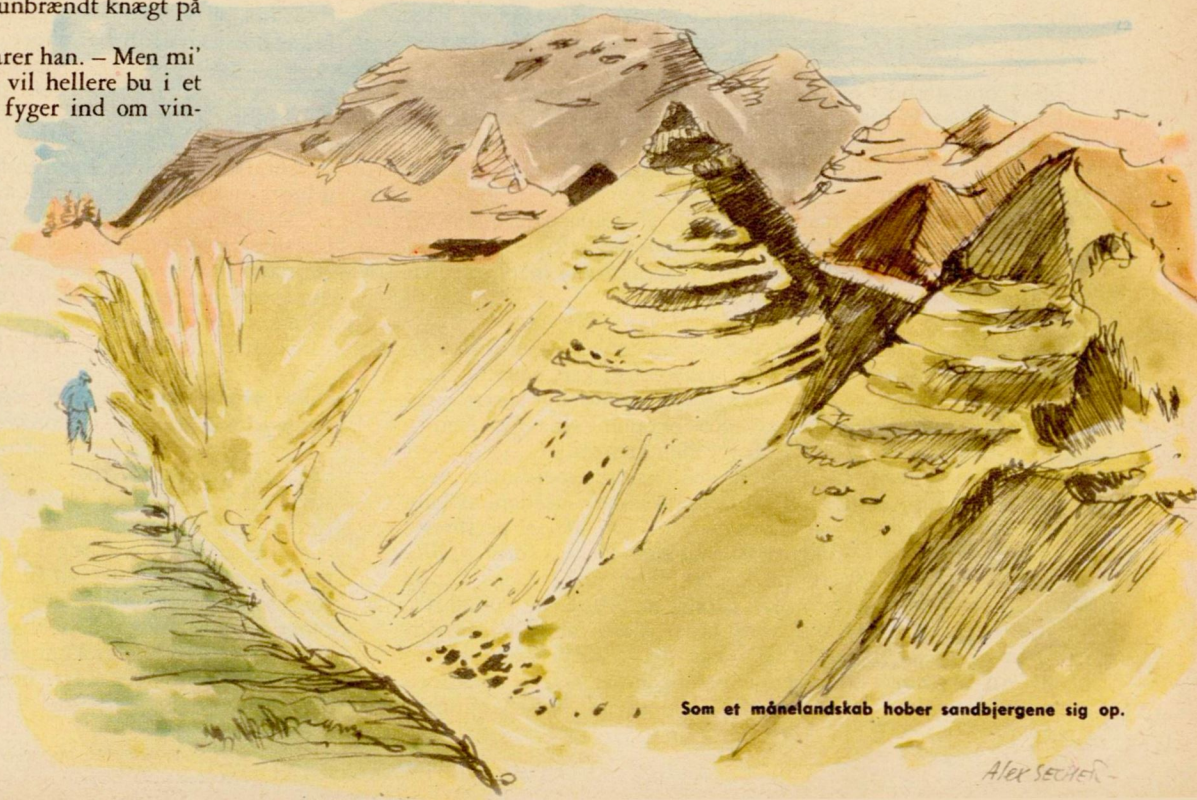
Betyder de store sandbjerge en fare? Risikerer man en sandflugt, hvor landbruget i de tilstødende sogne vil blive

ødelagt? Er der handlet uforsvarligt ved ikke straks at sørge for beplantning og kultivering? Spørgsmålet er blevet rejst, men ikke kyndigt besvaret.

Store landbrugsmæssige værdier er nu ikke gået tabt, ved at man har gravet brunkullene op af jordens dyb. Og hvad det skønhedsmæssige angår, må enhver jo følge sin smag. Nogle vil synes, at det storslåede kraterlandskab har sin egen mærkelige, vilde skønhed, andre vil foretrække det flade, tungsindige land, som bredte sig, hvor nu sandbjerge og mørke kratersøer ligger. Der er sagt, at „jydsk land er gjort til gold ørken“, og at de tømte lejer efterlades som „trøstesløse månelandskaber“.

Det er en overdrivelse, for skulle en sandflugt true, er det ikke svært at plante læhegn og efterhånden få området beplantet. Og trøstesløst er der ikke i brunkulsområdet.

I hvert fald må det vel være en slags trøst, at man udnytter landets muligheder og graver rigdom op af den jord, hvor tidligere kun nogle får græssede og rugstråene på de fattige agre råbte til hinanden. Hans Kirk.

Som et månelandskab hober sandbjergene sig op.

Alex Secher

VIL

automatiseringen

GØRE OS ALLE

til robotter og arbejdsløse.

SAMFUNDET står over for „den 2. industrielle revolution“, siger man og tænker dermed først og fremmest på automatiseringen og de sociale og menneskelige problemer, den rejser. Vil automatiseringen ikke skabe massearbejdsløshed? Vil den ikke gøre arbejdet robotagtigt og glædesløst? spørger mange med ængstelse.

Så længe, man savner en omfattende dansk undersøgelse, finder man sikkert de bedst underbyggede og mest objektive svar på disse spørgsmål i en betænkning, som er udarbejdet af den britiske regerings forskningsinstitution og som er udsendt i dansk oversættelse af Socialpolitisk Forening (Automatiseringens Perspektiver. Det danske Forlag.) Vi refererer her nogle af denne betænkningens konklusioner, sammenholdt med enkelte oplysninger og udtalelser om specielt danske forhold.

Bliver al produktion automatiseret?

Nej, det kan ikke ventes, at egentlig automatisering i en overskuelig fremtid vil få nogen større betydning for land-

brug, skovbrug, fiskeri, konfektionsindustrien, byggeriet, de liberale erhverv, forlystelsesbranchen, levnedsmiddelforsyningen og det huslige arbejde.

Mest omfattende og hurtigst bliver udviklingen antagelig inden for den kemiske industri, olie-, jern- og stålindustrien, cement-, papir-, fødevarer- og bryggeriindustrien. Endvidere forudser man en betydelig grad af automatisering indenfor større kontorvirksomheder.

Selv i USA regner man ikke med, at automatiseringen vil komme til at præge erhvervsområder, som beskæftiger mere end 25 pct. af landets arbejdskraft, og i Danmark må man vente en adskilligt lavere automatiseringsprocent.

Kun noget for kæmpevirksomheder?

Nej, det kan vel tænkes, at en forholdsvis lille virksomhed kan udnytte automatisering (og at en langt større virksomhed ikke kan).

Automatiseringens økonomi afhænger nemlig af, hvor store serier ensartede ting, man fremstiller.

Desuden kan man automatisere den enkelte arbejdsmaskine – f. eks. en bore-, stanse- eller fræsemaskine – sådan at den arbejder efter ordrer, der gives den i form af en perforeret papirstrimmel eller et magnetisk stålband. Denne form skulle, siger den danske ekspert, professor Hyldgaard-Jensen, kunne lønne sig, selv om man blot skal producere i serier på 10–20 stk.

Kontorvirksomheder skal være uhyre store for at kunne udnytte en egen „elektronhjerne“, men det vil utvivlsomt kunne betale sig for noget mindre virksomheder at leje et elektronanlæg ude i byen til at udføre mere omfattende talbehandlingsopgaver.

Hvor stærkt vil udviklingen gå?

Mangel på teknikere og kapital samt almindelig konservatisme vil bremse automatiseringstempoet. Desuden tager det lang tid – ofte adskillige år – at foretage de driftsanalyser og andre forberedelser, som er nødvendige, før en omstilling kan ske.

Når amerikanske eksperter taler om automatisering, tænker de gerne på udviklingen i de næste 10–20 år, og her i landet vil overgangen formentlig blive mere langvarig. Som eksempel kan nævnes, at der for tiden kun findes en „elektronhjerne“ til kommercielt brug her i landet. Endnu en er projekteret, men vil næppe komme i brug før om et års tid.

Vil automatiseringen skabe arbejdsløshed?

Den britiske betænkning regner ikke med, at automatiseringen vil skabe uovervindelige beskæftigelsesproblemer. Også i USA ser man ret optimistisk på dette spørgsmål.

Imidlertid kan denne bedømmelse ikke uden videre overføres på danske forhold. For det første har beskæftigelsesniveauet gennem de senere år ligget højere i de to lande end i Danmark, så det har været lettere at finde ny beskæftigelse. For det andet fremstiller USA og England selv det udstyr, som skal bruges ved automatiseringen, således at der ad den vej skabes en betydelig afledet beskæftigelse.

For et land som Danmark må man, siger statsministeriets nationaløkonomiske konsulent, Henning Friis, imødesee, at automatiseringsmaskineriet i vidt omfang må importeres og derfor ikke vil skabe afledet beskæftigelse indenlands...

For den enkelte virksomhed vil resultatet af en automatisering, som den britiske betænkning udtrykker det, „ofte blive en væsentlig besparelse i antallet af direkte beskæftigede.“ Risikoen for arbejdsløshed som følge af automatisering er altså ganske klart til stede, omend dens omfang ofte overvurderes.

Hvilke arbejdergrupper er mest udsat?

– Det vil, siger Henning Friis, først og fremmest blive den mindre kvalificerede arbejdskraft, der rammes, den arbejdskraft, som har stået ved transportbåndene i industrien eller har lagt tal sammen på de store kontorer. Det bliver ikke mindst den ukvalificerede kvindelige arbejdskraft, der rammes.

I det lange løb vil der utvivlsomt ske det, at en større del af arbejdskraften overflyttes fra den producerende industri til mere service-betonede erhverv: transport, bogproduktion, forlystelsesindustrien etc. Før eller siden må man naturligvis også vente en arbejdstidsforkortelse, men dens gennemførelse afhænger jo af økonomisk-politiske faktorer, som ikke lader sig forudberegne.

Hvordan bliver de faglærtes chancer?

Antallet af faglærte arbejdere beskæftiget ved reparationer og vedligeholdelse vil vokse. Man har fabrikker, hvor selve arbejdsprocessen styres af et par kvinder ved et kontrolbord, men hvor vedligeholdelsesmandskabet løber op i hundreder af arbejdere.

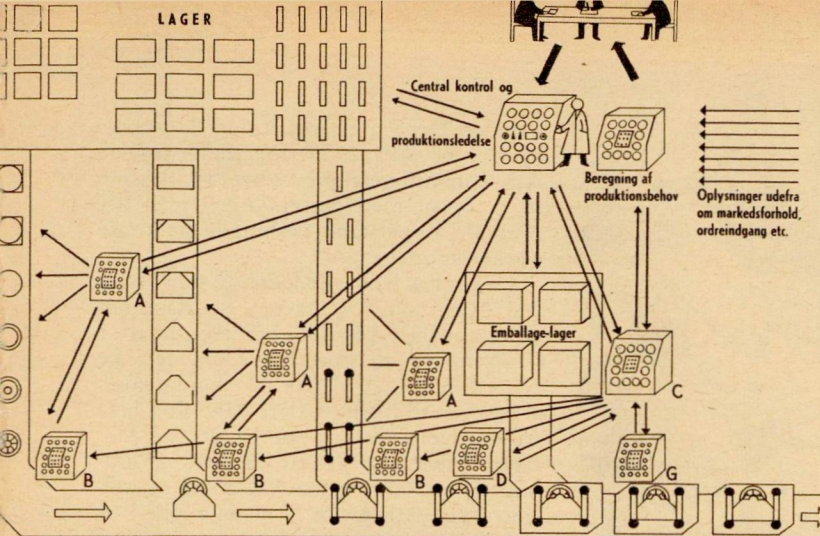
Antallet af ledere, formænd og værkførere vil komme til at udgøre en større andel af den samlede stab. Ford har i sin fabrik i Cleveland en formand for hver 18 maskinarbejdere, men i Detroit-fabrikken, hvor teknikken ikke er fuldt så moderne, en formand for hver 31 arbejdere. Formanden vil dog i mindre grad end nu være en slags opsynsmand og i højere grad en tekniker, hvis hjælp kan påkaldes af den enkelte arbejder i vanskelige situationer.

Bliver arbejderen slave af maskinen?

Tværtimod. Ved en fuldt automatiseret proces bliver arbejdsopgaven nærmest at føre tilsyn, som regel ved at følge en del instrumenter. Arbejderens tempo bliver således ikke bestemt af maskiner og heller ikke så monotont, som det er nu i mange fabrikker.

Arbejderen vil som regel også få et langt bedre overblik over hele processen, og det vil blive krævet, at han er i stand til at reagere med overordentlig omtanke, hvis der sker noget uventet. Nogen robot bliver han altså heller ikke. Alt ialt mener de britiske sagkyndige at kunne fastslå, at arbejdet i en automatiseret fabrik vil have større betingelser for at skabe interesse og arbejdsglæde end arbejdet i en traditionel mekaniseret virksomhed.

Schematisk - og meget stærkt forenklet - fremstilling af arbejdsgangen i fuldautomatiseret fabrik. A: ledelse af produktionen på en enkelt produktionslinie. B, D og G: kontrol med henholdsvis den enkelte produktionslinie, samlingen og indpakningen. C: overordnet kontrol. Teoretisk kræver produktionen kun menneskelig arbejdskraft til indkodning af ordrer o. l. i det centrale kontrol-organ.

Forøger maskinerne risikoen for ulykker?

Nej, automatisering vil næsten overalt mindske risikoen for arbejdsulykker. Amerikanske fabriksafdelinger har konstateret en nedgang på op til 60 pct. i antallet af ulykkestilfælde pr. arbejder, efter at der er sket en omfattende automatisering.

Hvordan påvirkes lønsystemet?

I en fuldautomatiseret fabrik vil den enkelte arbejders præstation sjældent kunne udskilles fra de andres, og akkordafklønning vil derfor ikke være velegnet. Man venter - også af andre grunde - en udvikling hen mod et mere funktionærpræget lønsystem også for arbejderne.

Der vil uden tvivl blive mere skifteholdsarbejde end hidtil, fordi de stigende kapitalinvesteringer vil opfordre ejeren til så vidt muligt at holde anlægget i uafbrudt drift.

Kan man bevare arbejds-fællesskabet?

I mange virksomheder med ensformig masseproduktion har arbejdsfællesskabet mellem en gruppe kolleger i nogen udstrækning erstattet mangelen på virkelig arbejdsglæde. Ved automatiserede processer bliver en fabrik let så fåtallig bemandet, at den enkelte arbejder kan føle sig isoleret.

De sociologer, som har været med i den britiske undersøgelse, mener imidlertid, at det tekniske samarbejde mellem de egentlige fabriksarbejdere, vedligeholdelsesstaben og repræsentanterne for den tekniske ledelse vil kunne give en ny fællesskabsglæde - en ændring, som kan bidrage til at forbedre de rent menneskelige forhold på en virksomhed. Disciplinen udøves, tilføjer man, mere gennem de tekniske krav, automatiserede anlæg stiller, end gennem forskellen i position mellem overordnede og underordnede.

Skal vi kun uddanne specialister?

Den forestående udvikling vil stille krav om en højnelse af uddannelsesniveauet som helhed (også bortset fra at der må uddannes flere teknikere og administrative ledere). Der må i skolerne læres mere matematik, elektroteknik etc., og lærlingeuddannelsen må formentlig lægges ret væsentligt om inden for flere fag.

Dette betyder ikke, at de unge i højere grad skal forberedes til at blive specialister. Tværtimod må man forudse, at de kommer til at arbejde i et samfund, hvor udviklingen stiller dem over for stadigt skiftende tekniske og sociale problemer. Det er derfor mennesker med stor åndelig elasticitet og tilpasningsevne, man må søge at opdrage - ikke fagidioter.

Selve overgangen til automatiseringen rummer, som man ser, adskillige usikkerhedsmomenter - navnlig på det beskæftigelsesmæssige område. Noget egentligt valg er der imidlertid næppe. Den 2. industrielle revolution kan lige så lidt standse, som maskinstormerne kunne standse den første. For et land med Danmarks eksportbehov ville en afgørende distancering på dette område utvivlsomt også blive en økonomisk ulykke.

DA MAN HVERKEN KENDTE *lungekræft eller* *kunstige måner*

I VORE dage sker alting i raketfart. Hvor gerne det end vil, kan intet leksikon være højaktuelt. Da Det danske Forlag i 1948 begyndte udsendelsen af *Raunkjærs Leksikon* på 12 bind, tænkte ingen på kunstige måner, lungeskræft eller folkepensionering. Men ved starten lovede redaktionen, at man efter afslutningen af de 12 bind ville udsende et supplementsbind, der skulle behandle alle de emner, der var dukket op i det mellemliggende åremål.

Da tolvte binds sidste ord: *Zernike*, var skrevet, begyndte man derfor forfra. Supplementet, der nu foreligger, er ikke blot en aktualisering af leksikonets mange artikler, det er i sig selv et leksikon over tiåret 1948-57.

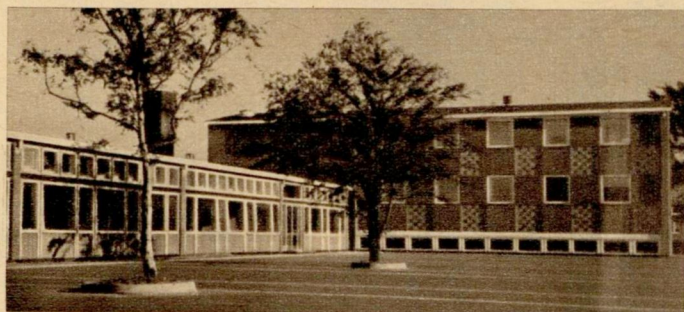
Først og fremmest „fejdes der op“. Derfor rummer supplementsbindet artikler om samtlige verdensdele og lande, og udviklingen i det sidste tiår stilles i sammenhæng med artikler om de samme emner i leksikonets hovedbind. Personligheder, der er trådt stærkt frem i tiåret, får deres karakteristikkere i supplementet: Tysklands kansler *Konrad Adenauer*, den norske statsminister *Gerhardsen*, fru *Lis Groes*, *Nikita Krutchev* - for blot at nævne nogle få af de nye biografier.

Alle de begreber, vi har været tvunget til at affinde os med siden 1948, men som knapt kendtes før, behandles i

korte artikler: automatiseringen af arbejdet i fabrik og kontor, atomstationen på Risø ved Roskilde, brintbomber, Nato, Nordisk Råd, lungeskræft, landbrugsmekanisering. Man nøjes ikke med artikler om disse ting, men i sideløbende notater finder man oplysninger, der støtter skildringen af nyhederne. På den måde kommer andelsindkøbet og andelsmaskinstationer også ind i billedet.

Supplementet bringer endvidere en del artikler, der vel burde have stået i hovedbindene, men af en eller anden grund er forbigået, f. eks. emnet grafisk kunst.

Men hvor tiden rider hurtigt. Personer dukker op og forsvinder. Malenkov omtales i supplementet med sin karriere til 1955, siden da er han blevet elektricitetsværksbestyrer i en fjern egn af Rusland, men denne begivenhed har så lidt som alle de andre senere voldsomme personombytninger i Rusland kunnet nå at blive omtalt i supplementet. *Kunstige måner* finder man nævnt i en kort artikel, der bygger på den kendsgerning, at USA ville opsende en sådan tingest som del af programmet for det geofysiske år. Artikelforfatteren har ikke drømt om, at russerne ville have præsenteret verden for hele to måner i funktion netop på den tid, supplementsbindet forelå.

Gammelby skole ved Esbjerg, et eksempel på moderne dansk byggeri, et af de mange smukke billeder i supplementsbindet til *Raunkjærs Leksikon*.

Alexander og hans ryttere angriber perserhæren. Billedet er en af de mange illustrationer i „Folkenes historie“, der i farvelagte tegninger og i tekst skildrer hele udviklingen fra menneskehedens barndom til atomalderen. (Forlaget Fremad.)

VERDENSHISTORIENS MEST BERØMTE LØB

DU HAR sikkert ved en eller anden lejlighed hørt tale om marathon-løb, og måske ved du, at det er det mest anstrengende løb, nogen sportsmand kan deltage i. Men ved du, hvordan oprindelsen til dette løb er?

I det gamle Grækenland var Athen den største by, og den var blevet rig ved sin handel. Desuden var det den by, der kom til at spille den største rolle i historien, for byens arkitekter byggede i dens storhedstid skønne templer, og dens kunstnere skabte prægtige statuer i marmor, bronze, guld og elfenben; dens lærde mænd samlede visdom i lærde værker, og dens tænkere skabte grundlaget for al senere viden.

Endnu i dag studerer arkitekter Athens templer; skuespildigtere og skuespillere studerer græsk teater, og vor tids statsmænd, politikere, kunstnere og viden-

skabsmænd anerkender alle deres gæld til Athen.

Athen levede til at begynde med af sit håndværk og sin handel. Fra Athen sejlede skibene over hele Middelhavet med varer fra nær og fjern, og denne handel skabte rigdom. Men rigdommene måtte beskyttes, og athenienserne havde derfor en stærk krigsmagt. Det var særlig kornimporten, det gjaldt om at beskytte, for uden den ville der være hungersnød i Athen. En del af kornet kom gennem Dardanellerne fra de græske landbrugskolonier ved Sortehavet. Det var derfor Athen og de andre græske handelsbyer meget om at gøre, at der ikke satte sig nogen fremmed militærmagt fast ved Dardanellerne og hindrede deres søfart.

Imidlertid havde den persiske konge undervundet hele den nære Orient, og derved faldt Dardanellernes østkyst i hans

hænder. Det var en trusel mod de græske byer, især Athen. Derfor understøttede Athen de tidligere græske byer i Lilleasien til et oprør mod perserkongen med det resultat, at perserne besluttede at knuse grækernes magt.

En persisk hær sejlede ud og steg i land ved Marathon. Det skete i spartanernes hellige måned (Sparta var den anden af Grækenlands to store byer), da de ikke måtte føre krig og derfor ikke kunne komme Athen til hjælp. I flere dage stod hele Athens hær overfor perserhæren ved Marathon, uden det kom til slag. En nat indskibede en del af perserhæren sig og sejlede mod Athen for i hemmelighed at erobre byen, mens hæren var borte. Den atheniensiske hær opdagede imidlertid, hvad der var på færde, angreb resten af perserne og vandt en stor sejr.

Derefter sendte de deres hurtigste løber den godt 40 km lange vej fra Marathon til Athen for at bringe befolkningen i byen meddelelsen om sejren, så de ikke åbnede portene for fjenden.

Løberen løb den lange strækning i eet stræk, og det fortæller, at han styrtede død om af overanstrengelse efter at have afleveret sejrsmeldingen.

Det er til minde om dette løb, hvis omstændigheder her er gengivet efter billedværket „Folkenes historie“ fra Forlaget Fremad, at de olympiske lege siden har haft dette godt 40 km lange løb på sit program.

I en årrække bølgede iøvrigt kampene mellem grækere og persere frem og tilbage, indtil Alexander den Store besluttede sig til at jage perserne væk fra Dardanellerne, således at den græske handel kunne få fri passage gennem det snævre stræde. Han fik på tre år totalt erobret Persien og lod sig selv udråbe til storkonge over det persiske rige. I de 13 år han regerede, fik han underlagt sig store dele af den da kendte del af verden, og selvom det store rige smuldrede sammen efter hans død, havde græsk kultur fået og bevarede en meget stor indflydelse videnom.

DANMARKSHISTORIE MED BLYANT OG PENSEL

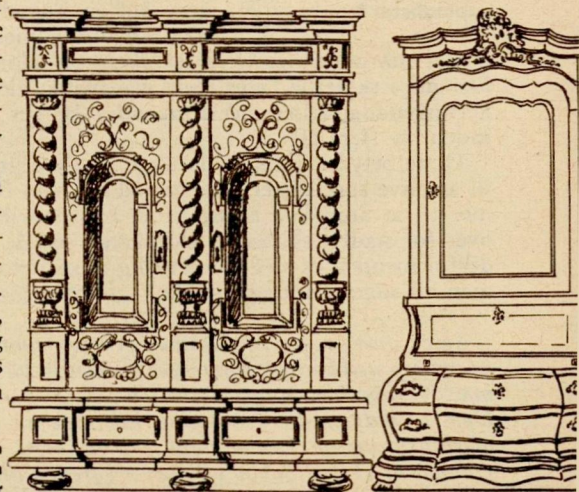
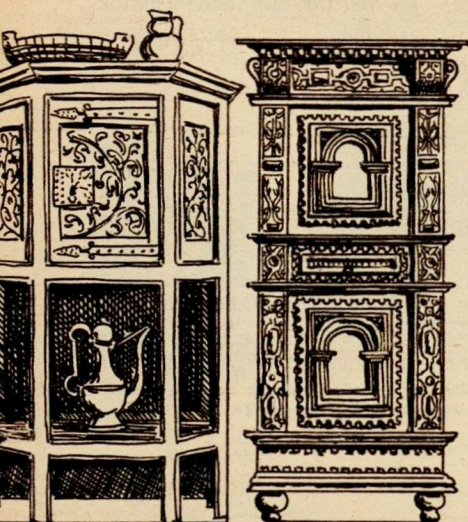
FOLKENES HISTORIE, som vi fortæller om i den anden artikel på denne side, er et forsøg at fortælle verdenshistorie på en underholdende måde. Noget tilsvarende er også gjort med Danmarks-historien – omend på en helt anden måde.

Nemlig ved at lave en slags historisk dukketeater.

Ideen er, at der i en serie bøger, hvoraf den første hedder „Borgen fortæller“, og er skrevet af Grethe og Jørgen Ebbesen, fortælles om forskellige historie perioder. Det er især dagliglivet og rammerne om folks færden, der skildres, og bøgerne bringer mønstre, modelplaner og lignende, og anvisning på, hvorledes du selv kan fremstille datidens dragter og møbler.

Hvis I ikke anvender bogen i skolen, kan du få en morsom fritidsbeskæftigelse ved enten at overføre bogens modelplaner på kvadreret papir eller – hvad der jo er bedre – ved at købe de færdig tegnede ark i brugsen, mens bogen ikke sælges der. Der er anvisning på, hvordan arkene skal koloreres, og tilbage er så blot at klippe ud og stille op – og du ser lyslevende for dig en af det 13. århundredes borge; et hjem fra Holberg-tiden eller en anden karakteristisk kulturperiode.

De fire tegninger viser et skab, som det så ud i middelalderen (gotik), i begyndelsen af 1600-tallet (renæssance), i slutningen af 1600-tallet (barok) og i 1700-tallet (rokoko). Tegningerne er fra de færdig tegnede ark, der viser forskellige tiders møbler.

fantastisk e-l-a-s-t-i-s-k

Helanca-garn er en special-creppet, syntetisk tråd, der skaber strømper med helt fantastiske egenskaber:

Enestående tynde og samtidig, på grund af deres elasticitet, uhyre stærke, – de fremstilles både som praktiske dagligstrømper og som de eleganteste aftenstrømper, – de er uhyre lette at vaske, og tørrer i et nu, og de er først og fremmest vidunderlige at have på.

Helanca®

FDB's

Helanca-strømper er mærket med de 4 F'er

OG SÅ FÅR DE ENDDA DIVIDENDE I BRUGSEN

En dejlig tæt og fullfashioneret strømpe i „Helanca“ 2×30 den. Forlang dessin 3/287 til

14.50

Elastisk spadserestrømpe, også fullfashioneret i „Helanca“ 2×20 den. Dessinet er 3/293, prisen

13.95

Dessin 3/294 er den helt tynde og elegante aftenstrømpe, fullfashioneret i „Helanca“ 1×20 den.

13.45

En virkelig stærk spadserestrømpe i maskefast netcrepe. „Helanca“ 2×20 den., fullfashioneret. Dessin 3/297

15.75

Ikke alt, hvad der kan s-t-r-æ-k-k-e-s, er af „Helanca“-garn. Se derfor altid efter det reg. varemærke „HELANCA“.

HJEM og FAMILIE

SPÆDBARNET BADES

SPÆDBARNET skal bades hver dag, så snart navlesnoren er faldet. Badevandet skal være ca. 36 grader. Føl efter med albuen, om vandet er tilpas varmt. Spædbarnet bades før et måltid, men vælg et tidspunkt, hvor der er fred. Er man nemlig nervøs, spænder man uvilkårligt hænderne, og det mærker barnet, som så bliver forskrækket og begynder at skrigе, hvorefter moderen bliver nervøs, og barnet skriger endnu højere.

Sæbevask af hele kroppen foretages 2-3 gange om ugen. For megen sæbevask affedter huden. Er barnets hud meget tør efter sæbevask, indgnides den bagefter med lidt olie.

Sørg for at have alle tingene parat inden badningen: baderekvisitter og det rene tøj, som ikke må være klamt.

En almindelig bakke gøres i stand som puslebakke, og her anbringes alle tingene: sæbe, olie (sennepsfrø- eller olivenolie), pudder, vat, en skål med rene vattampo-

ner, der bruges til afvaskning af moderens bryst både før og efter amning. Blød zinkpasta, en tættekam, blød hårbørste, neglesaks, en skål eller pose til affald.

Foruden bakken bruges to vandfade med forskelligt mærkede klude, det ene bruges til hoved og overkrop, det andet til halen og underkroppen. Barnet sæbes ind på bordet, undgå sæbe i ansigtet, men hovedbund og hals kan godt tåle sæbe. Selve badets varighed skal kun være 2-4 min.

Efter badet trykkes huden tør. Vær sikker på at alle hudfolder er tørre. Ører og næse renses med snoede vatstykker. Neglene holdes korte, da barnet ellers river sig. Håret kæmmes, hvad enten der er meget eller lidt hår, fordi kæmningen modvirker arp, der kan være svært at få bugt med. Er skaden først sket, indsmøres hovedbunden i olie før badet og kæmmes grundigt bagefter. Behandlingen gentages et par gange.

* * * * * PJECEr, der er værd at SKRIVE EFTER

HJEMMEVASK. 20 sider om vaskemidlerne og deres anvendelse, om vaskemetoder og lidt om vaskemaskiner. *Gratis* (mod inds. af frankeret svarkuvert) fra Statens Husholdningsråd, Amagerfælledvej 56, Kbh. S.

PLETTER. Et overskueligt skema over en mangfoldighed af pletter, hvorledes de fjernes og med hvilke midler. *Gratis* (mod inds. af frankeret svarkuvert) fra Statens Husholdningsråd.

HVORDAN FAR JEG mere for min krone? En illustreret pjece på 80 sider, velegnet til selvstudium i kunsten at købe godt ind, 2,50 kr. i boghandelen (Det danske Forlag) eller fra Forbrugerrådet, Amagerfælledvej 56, København S.

OM KØD. Et hefte på 20 sider om indkøb og opbevaring af kød, om de forskellige kødsorter, deres anvendelse og behandling. Fire farvetavler viser, hvor de forskellige stykker sidder på dyrene, samt kødstykkerne, som de udskæres. 1 kr. fra Statens Husholdningsråd.

PÅ TALEFOD med møbelstoffer, tæpper og gardiner. Den almindelige køber får aldrig erfaring i at købe disse varer. 55 sider, 2,50 kr. i boghandelen (Det danske Forlag) eller fra Forbrugerrådet.

UNGE PIGERS huslige uddannelse. Betænkningen behandler bl. a. fremtidens huslige uddannelse. 1 kr. fra De danske Husmoderforeninger, Niels Hemmingsensgade 10, Kbh. K.

* * * * * FLUOR i drikkevande

GØTEBORGS tandlæger kan nu indstille sig på, at de i de kommende år ikke skal lægge så mange plomber i folks tænder. Og deres patienter ser hen til en fremtid med færre pinagtige oplevelser i tandlægestolene. Sagen er, at Gøteborgs myndigheder har besluttet fra 1. marts 1958 at blande fluor i byens drikkevand; på baggrund af navnlig amerikanske og canadiske erfaringer og undersøgelser kan man herefter regne med, at antallet af caries-angreb - huller i tænderne - vil gå væsentligt ned.

Det er byens sundhedsmyndigheder, som har truffet denne beslutning, iøvrigt efter indstilling af skoleoverlægen, som med bekymring har set, at skolebørnenes tænder bliver dårligere og dårligere; svenske børn adskiller sig på dette punkt ikke en smule fra danske. Fluor skulle kunne hjælpe. En anden by i Sverige, Norrkøping, har allerede i nogen tid tilsat drikkevandet fluor, og i andre lande - f. eks. USA, Canada og England - er det et meget udbredt fænomen. Ja, i Amerika går man endog så vidt, at der netop er sendt en ny tandpasta med et betydeligt fluorindhold på markedet - også med henblik på at formindske brugen af tandplomber!

* * * * * Een del fluor til en million dele vand

Spørgsmålet har været genstand for en næsten lidenskabelig diskussion i USA, hvor interessen for offentlige sundhedsforanstaltninger er overordentlig stor. Der er nemlig det ved fluor, at det er temmelig giftigt, endda et af de giftigste grundstoffer man kender; visse fluorforbindelser gør således stor nytte ved bekæmpelsen af skadedyr. Og en dosis på blot et kvart gram natriumfluorid (den form, hvori man praktiserer fluortilsætning til vandværksvand) er tilstrækkeligt til at give en alvorlig fluorforgiftning.

Men hele denne mængde skal indtages på én gang for at give nogen virkning. Og i Gøteborg vil man - ligesom andre steder i verden - sætte 1,2 gram natriumfluorid til hver kubikmeter vand, eller sagt på en anden måde: Ca. én del af stoffet til en million dele vand. For at få den giftige dosis skulle man da sætte et par hundrede liter vand til livs på én gang, altså mere end et badekar fuldt. Det klarer vist ingen...

* Nogle af fluortilsætnings

modstandere har heroverfor hævdet, at selv om der givetvis ikke kan blive tale om nogen direkte giftpåvirkning fra de fluoriserede drikkevand, så kunne der måske opstå indirekte skadevirkninger på længere sigt ved stadigt brug af disse små bitte mængder af fluor. Men også den indvending har andre videnskabsmænd afvist. Mange steder i Amerika har drikkevandet fra naturens hånd et fluorindhold, som er ti-femten gange så højt, som det man nu kunstigt fremkalder på mange vandværker. Sådanne steder har menne-

Det begyndte med noget andet

Således som det også er tilfældet med mange andre videnskabelige opdagelser, er man nært til erkendelsen af fluorets carieshæmmende virkning ad en omvej. Det begyndte for et par snese år siden, da man ville undersøge grunden til, at mange mennesker i visse egne af USA havde nogle mærkeligt udseende tænder med en ligesom marmoreret eller stribet emaille. I 1930 fandt man ud af, at årsagen var det lokale drikkevands høje fluorindhold. Og de tandundersøgelser, man gennemførte for denne årsag, viste bemærkelsesværdigt nok samtidig, at de pågældende mennesker var næsten fri for caries.

Et sådant fænomen måtte videnskaben naturligvis kaste sig over! Der blev gennemført systematiske undersøgelser af 700 skolebørns tænder og drikkevandets fluorindhold i 21 amerikanske byer; resultatet blev ganske rigtigt, at hvor vandværksvand ikke indeholdt fluor, havde skolebørnene masser af huller i tænderne, medens tænderne gennemgående var meget finere i byer, hvor drikkevandet indeholdt en antagelig mængde fluor.

Det næste skridt var dyreforsøg. Man klarlagde herved giftevirkningerne af større fluor mængder. Og man konstaterede at fluor kun øgede tændernes modstandskraft, hvis det blev indtaget gennem munden. Roster, som fik en fuldstændig fluorfri kost, mistede tænderne på grund af caries, og det hjalp ikke en smule, hvis man gavede dem fluor ved indsprøjtning eller ved hjælp af en mavesond

eller **HULLER** i tænderne

På den anden side gav det god virkning bare at pensle tænderne med en fluoropløsning. Alt dette synes at tyde på, at piller med fluorindhold vil være virkningsløse, men at f. eks. en tandpasta med fluor kunne være vældig god. Hvis man altså blot kunne være sikker på, at folk brugte den ...

En hel bys indbyggere som forsøgskaniner

Nogen sikkerhed herfor har man jo imidlertid ikke. Hvis fluoret skal yde noget bidrag til folkesundheden – og tændernes bevarelse er jo ikke uvæsentligt i den forbindelse – så må man komme fluor i noget, som alle mennesker bruger i nogenlunde samme mængde. Drikkevandet er naturligvis et oplagt emne; og det blev da også brugt ved et ualmindelig omfattende eksperiment, som man for nogen tid siden afsluttede i USA, efter at det havde været en halv snes år.

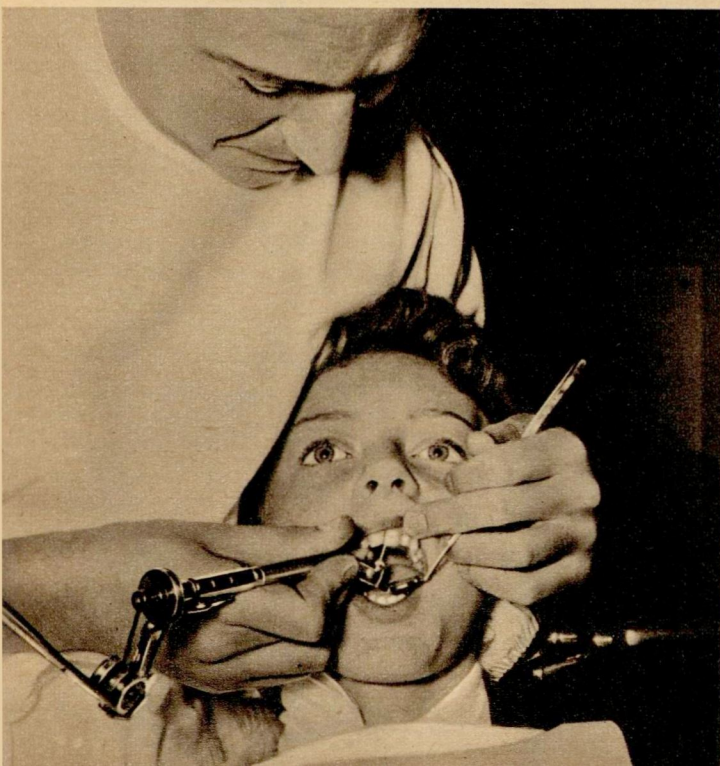
Indbyggerne i byen Newburgh blev gjort til „forsøgskaniner“, idet deres vandværk vand blev tilsat 1,2 gram fluor pr. kubikmeter vand. I søsterbyen Kingston lod man drikkevandet være kemisk rent for fluor. Efter ti års forløb undersøgte specialister tænderne hos samtlige børn i de to byer – og resultatet var overbevisende: Newburgh-børnene havde knap halvt så mange huller i tænderne, som de jævnaldrende piger og drenge i Kingston kunne fremvise. Og de sidste havde otte

gange så mange tandudtrækninger på grund af caries som de førstnævnte, der til stadighed havde fået fluoriseret drikkevand.

Endnu ved man ikke, hvorfor fluor virker

Der er ikke mange offentlige sundhedsforanstaltninger, som kan bygge på blot tilnærmelsesvis så mange undersøgelser og eksperimenter. Men mærkeligt nok er det trods alle anstrengelser stadig ikke lykkedes at fastslå, hvorfor fluor egentlig virker, som det gør over for caries. Man ved, at der her ikke er tale om noget stof, som organismen i egentlig forstand behøver – på samme måde som den har behov for f. eks. vitaminerne. Man ved også, at fluor kun er én af de faktorer, som øger tændernes modstandskraft mod cariesangreb. Og selv om det er virksomt nok, erstatter det på ingen måde mundhygiejnen og en vis afholdenhed overfor de søge sager.

Selv om der kommer fluor i drikkevandet, kan man altså ikke lade tandbørsten stå og gribe bolcheposen i fortrøstning til vandværket som tændernes værn. Iøvrigt bruges fluortilsætning endnu ikke nogetsteds i Danmark; vandets naturlige fluorindhold er hos os lidt højere end i f. eks. Sverige og Norge – men altså dog ikke højt nok til at hindre den store udbredelse af caries. Så også her i landet vil spørgsmålet før eller senere blive aktuelt.

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

BÅND OM HÅRET

En lille modenyhed, der egner sig til de unge, er det brede bånd om håret. Ideen er sød og kan kopieres for en billig penge. Silkebåndet beregnet til de store pigers fletninger er storartet som hårbånd. Noget dyrere, men meget fikst er et sæt med halstørklæde og hårbånd af samme stof. De brede hårbånd bindes ganske stramt og glat om hovedet og lukkes med hæfter i nakken under håret. Hårbåndet egner sig fortræffeligt til halvlange hår, men som vist på tegningen kan det også anvendes til en ret kort frisure.

* * * * *

OVERFØLSOMHED overfor bestemt mad?

Hvis der er bestemte typer mad, man ikke kan tåle, er det måske en trøst at vide, at omtrent en ud af hver 20 mennesker lider af en overfølsomhed overfor bestemt mad. Det er ofte så almindelige ting som hvede, æg eller mælk der ikke kan tåles. Jordbær og flere andre frugter kan også være årsagen, og den, der lider af en overfølsomhed har i reglen ingen ubehageligheder, når

først man har fundet ud af, hvad det er, der giver overfølsomheden og så undgår disse ting. Til tider kan det være rent detektivarbejde at finde frem til lige den bestemte ting, der fremkalder overfølsomheden eller allergien som det kaldes medicinsk. Hvis en person, De kender, er allergisk, betyder det blot, at vedkommende er overfølsom for en bestemt ting.

* * * * *

LAD DET ligge i BANKBOKSEN

DEN sikkerhed, man har i sine hjemlige gemmer, står ikke mål med en moderne banks brand- og tyverisikrede boksanlæg. Derfor benytter mange mennesker bankboks til opbevaring af obligationer, aktier, pantebreve, bankbøger o. s. v., især da en bankboks til „familiebrug“ kun koster omkring 25 kr. om året i leje.

Bankboksen er egentlig en rektangulær stål- eller blikkasse, der befinder sig i en stærkt armeret bokshvælving, som igen er beskyttet med en eller flere pansrede ståldøre, forsynet med ur- eller kombinationslåse. Hvad man betaler for i bokslejen, er mindre lejen af den lille kasse og mere hele sikkerhedssystemet.

I almindelighed anbringes stål-kasserne i hvert sit aflåse rum eller skuffe, og kun bokslejereren eller en af denne befuldmægtiget person kan få adgang til boksen. Nogle bokse er forsynet med enkeltlås (de såkaldte selvbetjeningslåse) og kan åbnes af kunden selv

ved brug af den udleverede boks-nøgle. Andre bokse har dobbeltlås, banken har den ene nøgle (en centralnøgle, som benyttes ved åbningen af samtlige bokse), kunden har nøglen, som kun passer til den lejede boks. Nøglerne skal altid anvendes i fællesskab.

Ved leje af en bankboks modtager man to kundenøgler (så kan f. eks. mand og hustru have hver sin nøgle), og kunden forpligter sig til at tilbagelevere nøglerne ved lejemålets ophør. Der er i lejekontrakten en bestemmelse om, at kunden skal give banken besked om bortkomne nøgler, og i så tilfælde er kunden pligtig at bekoste ændring af låsen og udfærdigelse af nye nøgler. Denne sikkerhedsforanstaltning sikrer mod misbrug af boksen.

Almindeligvis har man adgang til boksen uden videre, fordi boks-kunderne er „kendte ansigter“, men banken kan dog i tvivlstilfælde kræve legitimation før en kunde får adgang til boksen.

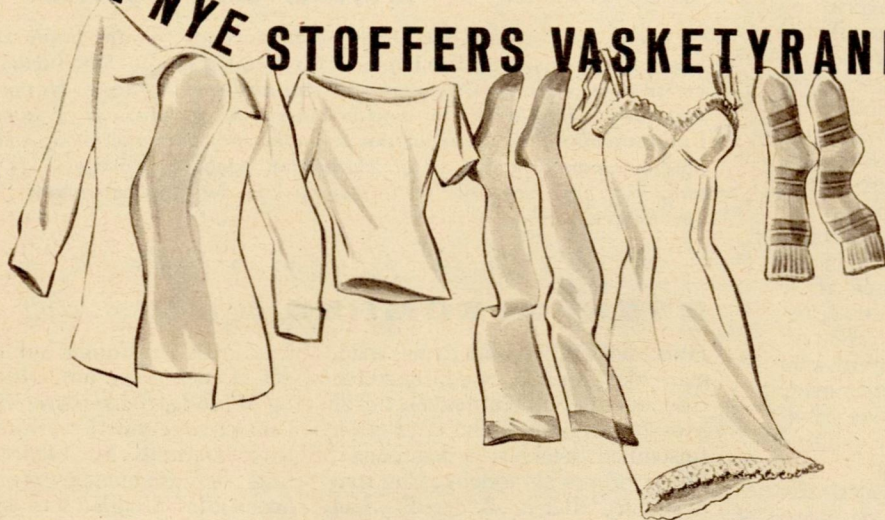

forbruger-

REDIGERET AF BODIL M. BEGTRUP

DE NYE STOFFERS VASKETYRANNI

JO MERE snavset tøj får lov at blive, og jo længere det ligger snavset inden det kommer i vaskebaljen eller maskinen, jo mere må der arbejdes på det, for at få det rent. Og det slider mere på tøj, end hvis det vaskes tit og ikke bliver for snavset. – Udfra disse kendsgerninger tilråder vaskerividenskabens rare mænd (der aldrig har haft en finger i en vaskebalje) at vi husmødre, når det på nogen mulig måde lader sig gøre, bør gå fra månedsvask over til ugevask.

Og så er det jeg spør, om teorien nu ikke gør praksis altfor besværlig. Vil vi, hvis vi altså kan, have en „lille storvask“ hver uge?

I forvejen er vi ofre for de nye stoffers vasketyranni. Nylon-underkjolen, -natkjolen, -skjorten og -strømperne ønsker at blive skyllet op helst daglig. Vi kommer heller ikke uden om mindst en klatvask eller småvask, som det nu hedder så fint og kedsommeligt, mellem hver storvask. Skal vi nu til hver uge også at tage en slags storvask, kombineret med den sartere småvask, for at tøj skal holde lidt længere?

Jeg for mit vedkommende si'r stop –

hellere lidt mere slid på tøj end på mig.

Jeg vil gå så vidt at sige, at selvom det *kunne* bevises (det kan det nemlig ikke) at udevask slider mere på tøj end hjemmевasken, og selvom jeg havde maskinvaskeri til månedlig afbenyttelse, så ville jeg alligevel fortsat sende *det store flade tøj* ud, alt det tøj, der fylder, vejer og er besværligt at håndtere i en lille bolig med små møbler i. Med de rationelle og økonomiske vaskeformer, erhvervsvaskerierne nu har, og den for forbrugerne betryggende ordning med de f-mærkede vaskerier, må hjemmевaskens tid snart have lov til at være forbi.

Og kunne man så have tøj nok til at klatvaske hveranden uge (babytøj naturligvis undtaget) ville jeg også gøre det, trods risikoen for lidt mere slid på tøj. Løvrigt slider hyppig vask vel også, og man bruger mere varmt vand, mere sæbe og flere vaskemidler, og det er skam ikke gratis, så det koster også penge at få tøj til at holde længere.

Rent tidsmæssigt er hyppig vask urationel. Det er hurtigere at vaske to kg tøj å en gang end et kg å to gange.

Sæbens duft og emballage

HVILKEN forskel er der egentligt på sæben beregnet til babys sarte hud indpakket i lyseblå og lyserød emballage, Regina-sæben i guldpapir, den fine lavendelduftende sæbe i „fransk indpakning“, sirligt anbragt i en tre-styks-æske og badesæben uden emballage?

På dem alle står der, at det er 80 % sæbe og hvor meget hvert stykke vejer. De har forskellig duft og forskellig pris, men er selve grundsæben den samme?

Vibys fabrikker svarer hertil, at til de bedste sæber anvendes den samme grundsæbe, som varieres inden for de forskellige mærker ved iblanding af overfedningsmiddel, der gør sæ-

berne særlig blide ved huden. Baby's sæbe er desuden mildt parfumeret med æsten udelukkende *naturlige* parfumeolier, da der skal så lidt til for at irritere et lille barns hud. Til de dyre sæber tilsættes en finere parfume end til de billigere. En ægte lavendelparfume, som den vi bruger til vor lavendelsæbe, er en meget dyr parfume.

Det er noget af en kunst at parfumere en sæbe rigtigt. Den fine sæbe skal have en god, men ikke for stærk duft, som kun lige anes omkring den, der har brugt sæben.

Emballagen omkring et stykke sæbe beskytter den og bevarer parfumeduften, men gratis er den naturligvis ikke. Det behøver dog ikke at være dyrere at have en smuk emballage end en mindre tiltalende, men det er naturligvis dyrere at pakke sæben i folieomslag, som f. eks. anvendes til Regina og Oliven, end i papir. Til gengæld holder folieomslag bedre på parfumen end papiromslag.

Den fine lavendelsæbe er mere luksusemballeret, idet den dels sælges indpakket i dybgrøn, plisseret cellophan, men også i en nydelig gaveæske, den, der vil forære noget væk, ser nemlig gerne, at gaven tager sig ud. Der er ikke noget festligt i at stikke moster Anna en pose fyldte chokolader, selv om de er nok så fine, men ligger de fint ordnede i en pæn æske, er det noget ganske andet. Og det samme gør sig naturligvis gældende, når gaven er god sæbe. Så luksus-emballagen er ikke så meget luksus som festlig.

AKTUELT

Filt

er „filtet“ sammen

Filt er moderne, ikke til billardklæde, spilleborde og harmonikadøre, men til frakker, nederdele, løse jakker o. l. Det ser så solidt og varmt ud – og det er det også, anvendt til de rigtige ting. Det holder godt og ser dejligt ud i en vid nederdel, men der kommer øjeblikkelig „knæ og hale“ i en snæver filtnederdel. Det kan også gå til løsthængende frakker og jakker der ikke udsættes for altfor meget „hiv og sving“ – det dur altså f. eks. ikke til skolefrakker. Filt i lyse farver er meget smukt, men det skal renses, og i rensning kan filt krybe temmelig meget – så det må der regnes med ved indkøbet. Både i brug og i rensning rives filt let ud ved knaphuller, lynlåse, lommer og andre steder, hvor det er udsat for stræk, fordi filt ikke er vævet, men presset stof. Ulden udsættes for varme, tryk og bevægelse, således at uldhårene griber ind i hinanden og „filtrer“. Det er ganske det samme, der med tiden sker med en uldsok, eller når uldtøj vaskes for varmt og for hårdt.

Tabletten,
der
kvikker

Ascorbinsyretabletter (c-vitamin) fås nu i små papdåser med tryklåg (det er sådan et man skubber op af dåsen, når den skal lukkes op. Det slutter særlig tæt og bruges derfor også til krydderdåser). Under låget sidder en alufolioforsegling, som er let at fjerne. Den er lovbeftet, for forbrugerne skal have deres tabletter i plomberet stand, så man er sikret, at de er som da fabrikken afleverede dem. Fra nu og til omkring juni trænger vi alle til et ekstra c-vitamintilskud, for det går stærkt ned ad bakke med c-vitaminindholdet i kartofler, kulede grønsager og æbler. Tabletterne indeholder 50 mg = en dags behov, så een tablet daglig er nok. Regn ud, hvor mange familien skal bruge, for købes 250 stk. ad gangen, får man de sidste 50 for fem øre. 100 ascorbinsyretabletter koster kr. 1,60 og 250 stk. koster kr. 3,25 (priserne gælder kun for FDB's tabletter) og billigere kan man ikke få c-vitamin, hverken gennem mad eller tabletter.

Kartoffelvifter er vistnok en svensk opfindelse, beregnet til finere kødretter, og det kan jo være udmærket, men endnu bedre er det, at de gør sig noget så nydeligt som frokost- eller aftenbordets varme ret eller til middag efter en solid forret.

Smålandskartofler passer godt til retter, man ellers må lave særskilt sovs til, f. eks. frikadeller, sellerikoteletter, paneret kød, fisk o. lign. Men de er også fine som en lille varm ret, der iøvrigt hurtigt kan gøres fyldigere med ristet pølse, flæsketerninger, bacon o. s. v.

Smålandskartofler

¾ kg kartofler	salt, peber
40 g margarine	1 bdt. persille
1-2 dl fløde	

Kartoflerne koges, pilles, skæres i terninger og brunes let i margarinen på panden. Fløde, salt og peber tilsættes. Retten snurrer sammen, til det meste af fløden er kogt ind. Overdrysses ved anretningen med hakket persille.

Kartoffelvifter

8-10 store kartofler	4 spsk reven ost
8-10 tynde skiver smør eller margarine (ca. 40 g)	1 spsk rasp
	salt, peber

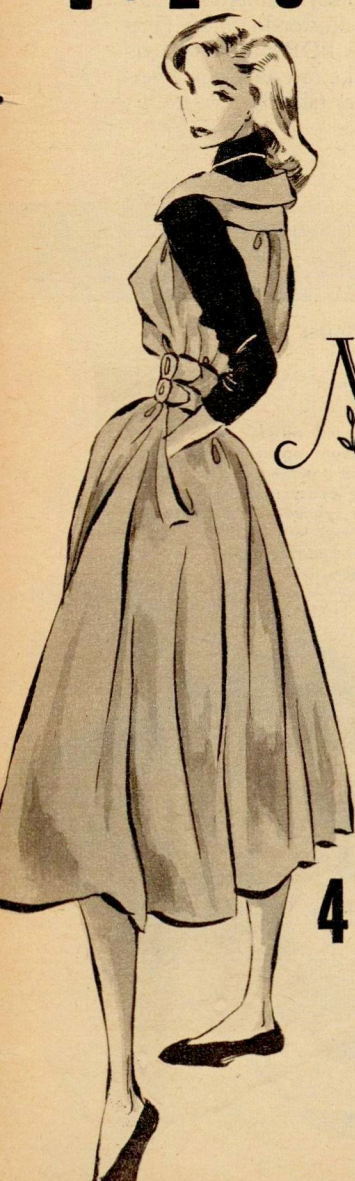
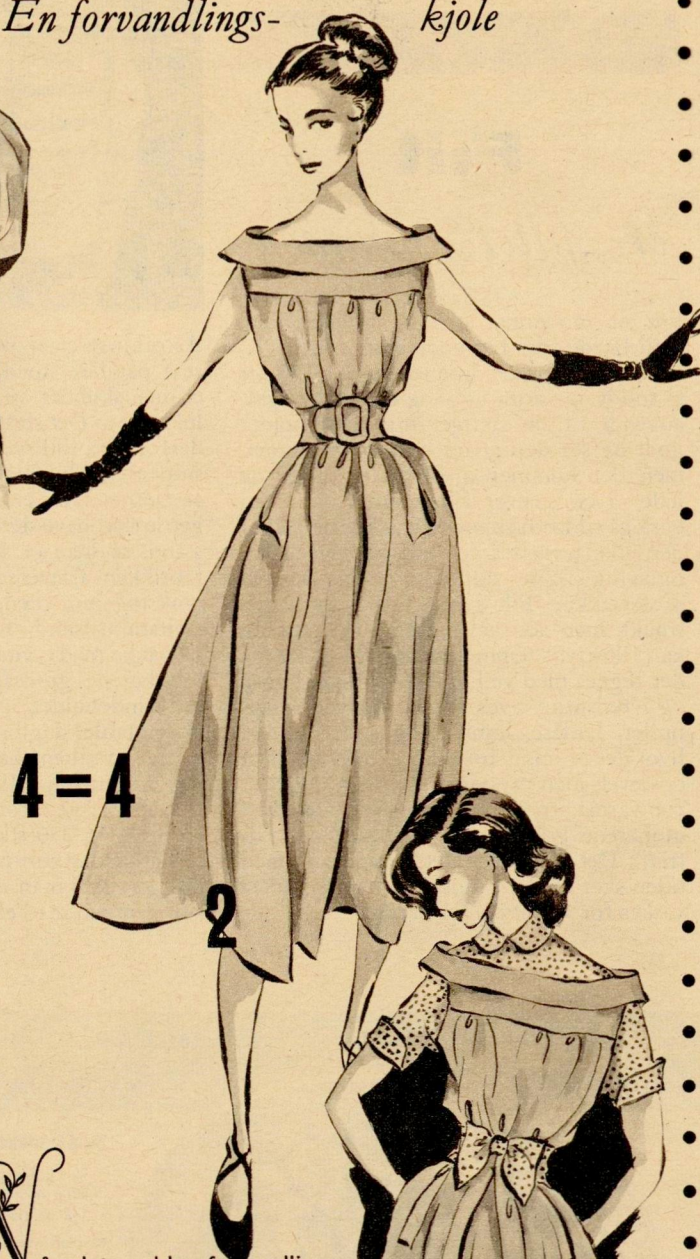
Kartoflerne skrælles, skæres knapt igennem i tynde skiver og stilles i et smurt ildfast fad. Margarine eller smør lægges på kartoflerne. Osten fordeles herpå. Raspen drysses over. Kartofflerne bages i ovnen ca. 45 min. ved stærk varme (225-250°).

En forvandlings- kjole

Brug mere

$$1+2+3+4=4$$

• år det gælder forvandlingsmodeller, skal man regne. Man skal tælle efter, hvor meget man kan udnytte modellen – og helst afpasse den efter noget, man har i sin garderobe i forvejen. Modellen, der her er vist, kan, hvis det skal være, gøre det ud for en hel garderobe, blot den får de ekstra bluser og bæltter, der skal til. Selve kjolen er som vist på tegning 1 syet i spencerfacon med skjortebluse af kjolens stof. De to ting virker tilsammen som en pænere hverdagskjole. Fjerner man blusen og bruger sorte sko og sorte handsker, har man straks en selskabskjole (2). Skal kjolen være sommerlig og let, får den en lille, let silkebluse med tilhørende bælte knyttet med en sløjfe i livet (3). Skal den være lun og varm, tager man en sort, ulden sweater under og om livet et moderne dobbeltbælte syet af kjolens stof (4). Hvilket stof skal kjolen sys i? Vi foreslår lyseblåt vaskeuld eller lysegråt, uldent kjolestof.

• VED at bestemme, hvilke slags flæsk og svineköd vi spiser i vore daglige måltider, griber danske husmødre ind i landets valutaproblemer. Dette er baggrunden for, at slagterierne har iværksat en kampagne for at omlægge husmødrenes indkøbsvaner på dette felt. Herved kan husmødrene være med til at indvirke gunstigt på de priser, landbruget opnår for den del af produktionen, der sendes til udlandet – til gavn for både samfundet og den enkelte.

• Det går sådan til: Mange udenlandske markeder aftager i stigende grad dansk kødkonserves, især de fine eksportskinker, hamburgerryg, „svineköd i egen saft“, fremstillet af kam, bov og svinetunger, og Danmark konkurrerer fint både på kvalitet og pris – forudsat vi opnår en rimelig pris for resten af grisen, enten på hjemmemarkedet eller andre steder.

• At vi allerede spiser meget köd, fortæller denne lille statistik over det årlige forbrug af al slags köd pr. person:

ARLIGT SPISER MAN:

Frankrig	71 kg
Danmark	61,5 „
England	60 „
Sverige	51 „
Holland	36 „

• Undersøger man så, hvor meget af ködforbruget, der falder på flæsk og svineköd, viser det sig, at vi her i Danmark spiser 38,5 kg flæsk og svineköd om året, altså mere end halvdelen af vort samlede ködforbrug hidrører fra grisen. Englænderne nøjes med 18,5 kg flæsk og svineköd, og grisen leverer altså under en tredjedel af det samlede ködforbrug i England.

• Slagterierne kan derfor ikke så godt opfordre os til at spise os tykke og fede i endnu mere flæsk. Det ville også være at gå imod alt, hvad læger og ernærings eksperter har prædikeret for os i mange år. Slagterierne har heller ikke sådanne tanker. De vil derimod gerne bede husmoderen om at lægge sit forbrug af svineköd om, så hun serverer færre flæskestege fra skinke og kam, og færre koteletter – og i stedet bruge mere af „grisens sribede polstring“, som kogeflæsk og stegeflæsk fornylig blev tituleret.

• Flæsket er betydeligt billigere end mørbrad, kotelet og skinke, og de lidt ældre husmødre ved besked herom og køber mere flæsk end de yngre husmødre, som ikke ved, hvor fordelagtigt flæsk er i pris.

• På slagteriernes forskningsinstitut i Roskilde har husholdningskonsulenterne

af GRISENS „STRIBEDE POLSTRING“

Snorene fører fra det magre kogeflæsk ud til eksempler på de retter, man kan få ud af dette stykke.

haft travlt med at regne ud og med at lave lækre retter, og her er et par eksempler på

PRISSAMMENLIGNING

Af 1,5 kg magert flæsk fås flæskerulle, „brændende kærlighed“ (en ret!!!) samt pålæg for 7,50 kr. Det tilsvarende dyre køb er mørbrad med æbler og svesker, ingen rester, 1,2 kg for 9,80 kr.

Paneret flæsk, 0,5 kg for 2,50 kr.

Svinekoteletter, 0,5 kg for 4,25 kr.

Æggekage med flæsk, 0,25 kg for 1,25 kr.

Æggekage med skinke, 0,25 kg for 2,50 kr.

Kogt flæsk, 0,75 kg for 3,75 kr.

Sprængt halskam uden spæk, 0,75 kg for 6,40 kr.

Priserne er de, der i oktober noteredes i en provinsby og omfatter kun kødets pris.

Forskningsinstituttet nævner også, hvor godt grøntsager og flæsk passer sammen, og at det ikke er nødvendigt med ekstra fedtstof til flæskeretter og sovse.

Men husmødrene får endnu flere oplysninger fra forskningsinstituttet. Svinekød er særlig rigt på b-vitamin. Længe før man tænkte i vitaminer og mineraler, havde almindelige folk fundet ud af, at svinekød var noget af det bedste, man kunne spise, når man træt og mødig vendte hjem fra dagens gerning. Som en af instituttets forskere sagde: – Den praktiske mand viser sig altid at have ret.

Det er svinekødets b-vitamin, der stimulerer appetit, fordøjelse og nerve-

systemets normale funktioner. B-vitamin er vandopløseligt og noget af det trækker ud i kogevandet, men vi får det igen i suppen.

Mon ikke de danske husmødre godt vil række landets største eksporterhverv en hjælpende hånd og trække mindre på de fine og dyre stykker, og mere på det gode og billige flæsk?

Og mon ikke det ville være en god idé af os husmødre at foreslå slagterierne en tilsvarende propaganda overfor de engelske husmødre, som kun nu og da napper lidt bacon? De trænger vist i virkeligheden mere end vi både til at blive lidt rundede og til at lære at kende nogle af de mange, gode retter, man kan få ud af flæsk, f. eks. denne, som næppe er videre godt kendt herhjemme:

FRANSK BONDEKONE-SPECIALITET

750 gram dåseærter eller 500 gram frosne ærter,
250 gram røget flæsk,
125 gram små løg,
en spiseskefuld mel,
3 dl vand,
salt og peber.

Flæsket skæres i strimler og ristes let. Derefter brunes de små, hele løg. Flæsk og løg blandes sammen, melet drysses over og vandet hældes ved. Det koges sammen til løgene er møre, så hældes grønærterne ved, de gennemvarmes, og retten smages til og serveres med brød til.

Slagteriernes forskningsinstitut giver også nogle gode råd om stegning og kogning af flæsk:

Stegt flæsk: Foretrækker man flæsket stegt sprødt, hældes fedtet fra under stegningen, men hvorfor ikke gøre som englænderne, der steger flæsket gyldenbrunt, uden at det bliver sprødt. Flæsket får på den måde en bedre aroma.

Flæsk med sprød svær: Koges flæsket med sværen nedad i bradepanden de første 20 min., bliver sværen mere porøs, end hvis den steges uden forudgående kogning. Man får et godt resultat ved langtidsstegning, når flæsket sættes i en kold ovn og opvarmes langsomt til 160° C og står ved denne temperatur, til det er gennemstegt. Det efterbrunes ca. 20 min. for åbne ventiler.

Kogt flæsk: Ved kogning bliver flæsket mest velmagende, når kogevandet tilsættes eddike, laurbærblade og hel peber.

Flæsket bliver særlig godt, når det afkøles i suppen. Kogt koldt flæsk skal serveres så afkølet som muligt, så smager det bedst.

I dag- og ugebladene vil der tid efter anden komme nye og gennemprøvede opskrifter fra slagteriernes forskningsinstitut. Og retterne skal nok komme på bordet i tusinder af danske hjem. Appellen fra slagterierne viser, at den almindelige husmørs betydning går op for flere og flere. Forhåbentligvis fører det med sig, at hun også til sit arbejde kan regne med rimelig støtte til de institutioner, hendes erhverv kræver.

KUNSTEN AT SÆLGE VED DØRENE

AF STEEN CHRISTENSEN

HAN stod midt inde i stuen, allerede inden jeg havde lukket døren ordentligt op for ham. Der var et stort sus over ham. Han bukkede med appel – som en officer i uniform – og overrakte mig en lille, smal papæske:

– Vær så god. Jeg skal hilse Dem fra direktør Larsen og forære Dem en fyldepen . . . Han rømmede sig, ja, den er i æsken, og den er altså Deres . . . hvis . . .

– Direktør Larsen, sagde jeg, og gav mig til at spekulere. – Jeg mindes ikke at have truffet nogen direktør Larsen. Mon De ikke er gået fejl?

– Bestemt ikke. Direktør Larsen håber, De vil tegne abonnement på et ugeblad, et af landets bedste, som han udgiver. Agenten viftede med et stort, illustreret blad. – Så snart De har underskrevet bestillingssedlen, er fyldepenen Deres. De kan for så vidt godt stikke den i lommen

med det samme – og De vil have fyldepen nok i mange år.

– Hils direktør Larsen, sagde jeg, og gav ham fyldepenen tilbage. Jeg følte mig lidt irriteret og var måske ikke så venlig, som jeg burde have været. *Hilse fra direktør Larsen!* Sikke et påhit. Det skyldtes vel firmaets salgschef – og agenten var sådan instrueret og altså forholdsvis uskyldig.

Lidt efter var han på vej til det næste hjem, og i ånden kunne jeg høre ham gentage sit: Jeg skal hilse Dem fra direktør Larsen.

Men det var en mørk og sludfuld efterårsaften, og det var ude på landet og vejens væde sjappede om agentens sko. Og da han var forsvundet i mulmet, angrede jeg, at jeg ikke havde budt ham på en kop kaffe – og kom til at tænke på, hvad en – nu afdød – forfatter havde fortalt mig om en trængselstid han havde haft, og hvor han havde gået som bog-agent. Han skulle sælge et leksikon, som kostede 450–500 kr. Han kunne gå trappe op og trappe ned og ringe på hundreder af døre uden at finde nogen kunde. – Og hver gang jeg stod uden for en ny entredør, måtte jeg kæmpe med mig selv, sagde han, og tilsidst var jeg dødtæt af alle de selvovervindelser.

Han havde for resten haft den vist nok meget gode idé at medbringe en af sine egne bøger, som kun kostede fem kroner, og den solgte han i et helt pænt antal eksemplarer. Mange følte sig lettede, når han dumpede fra leksikonets fem hundrede kroner ned til sit eget værks beskedne fem kroner . . .

MEN der er også vældig flotte fyre mellem de omrejsende sælgere. Engang jeg sad i en jysk landsbykros skænkestue, kom en malerihandler ind, og med et højt „goddaw i stuen“ rykkede en stol ud midt på gulvet og stillede et billede på den. – Se kun på det, mine herrer, råbte han og gjorde en storladen håndbevægelse. – Dette billede er malet af en berømt københavnsk maler – charlottenborgud-

stiller, mine herrer, ja, *charlottenborgudstiller!* Jeg sælger ikke det billede for under to hundrede kroner . . . Tjener, må jeg få en øl.

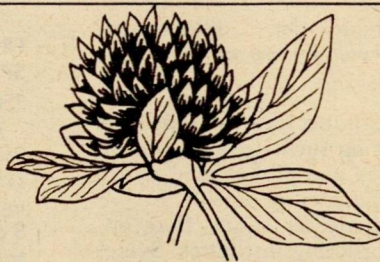
Alle vi krogæster stirrede andægtigt på maleriet, et landskab af dusinslagsen, men vel forsynet med alt, hvad der hører sig til i en idyl: kirke med kamtakket tårn, gadekær, stråtekte huse og løvrige træer. Der forløb en stund i tavshed. Så er der en sindig, bredskuldret mand, der rækker hånden ud mod maleriet og siger:

– Tyve kroner er budt . . .

Malerihandleren griber øjeblikkelig den fremstrakte næve og siger med eftertryk:

– Billedet er dit. Bare frem med tyve stærke.

HANDEL ved dørene drives som oftest på en meget udspekuleret måde. At de agenter, som er udsendt af større firmaer, er omhyggeligt instruerede, tør være almindelig kendt. Man bruger gennemtænkte psykologiske metoder, og der foreligger jo efterhånden en hel del litteratur om „Kunsten at sælge“. Det er naturligvis amerikanerne, der fører an. Men om de tre uldkræmmere, som jeg engang for nogle år siden var ude for, havde lært sælgerkunsten gennem lærde værker og dyrkede den videnskabeligt, er vel ikke sandsynligt, de havde måske kun benyttet deres medfødte fiffighed. De arbejdede sammen, de tre. Først kom den ene med sækken fuld af uldvarer. Til urimeligt høje priser. Han mødte naturligvis afslag næsten alle vegne, men folk lagde jo mærke til hans priser – det var også meningen. Nogle dage efter kom den anden uldkræmmer af holdet, hans priser var nogenlunde moderate, og han udtalte sin dybe forargelse over ham med de høje priser. Men så fik man besøg af den tredje, og hans priser var endnu lavere – og på baggrund af hans to forgængere, syntes han at være fantastisk billig. Og han fik handel. Det gik ikke op for hans kunder lige med det samme, at han faktisk havde taget sig rigtig godt betalt.

tænk på foråret

bestil markfrø nu

Erfarne landmænd foretrækker frø fra FDB af DLFs avl, og frøet bestilles allerede nu i **BRUGSEN**

DLF-LHF og FDB
i samarbejde om
levering af markfrø

En herre med paraply må være en reel mand.

På en yderst raffineret måde arbejdede en sælger, der for nogle år siden berejste Nordjylland med et stort og dyrt værk af særlig interesse for kirkelige kredse. Han havde lagt sig et fint, afdæmpet væsen til og havde kostumeret sig i mørkt tøj, sort overfrakke og hvidt halstørklæde – og dertil bar han paraply.

Efter hvad han betroede en gæstegiver, som han en tid logerede hos, gavnede paraplyen ham uhyre. Især på solskinsdage. Han mente, at den skabte tillid til ham. Se – en herre, som i tørt vejr medførte en – omend sammenrullet – paraply, han må være en virkelig ordentlig og reel mand. Han vil ikke løbe nogen risiko for at blive våd – så vil han endnu mindre løbe den risiko, der altid er forbundet med at tage sine medmennesker ved næsen.

Han kom i bil – og havde chauffør. Fint var det. At chaufføren selv var agent og hans medarbejder, kunne ingen se. Når herren med paraplyen var inde i et hus, blev „chaufføren“ pænt siddende i vognen og stirrede andægtigt frem for sig. Som om han kørte for en ærkebiskop.

Agenten med paraplyen ville helst træffe konen i huset, inden han talte med manden. Han ville også gerne have lejlighed til at lægge en god grund ved at rose hendes udmærkede ægtefælle, denne fremragende mand, hvis navn han så godt kendte, og som vist også var nævnt på tryk i dette store og smukke bogværk, som han gerne ville have både hende og manden til at kigge på. – Og tænk, hvor ser De ungdommelig og frisk ud, frue, fik han indskudt og gjorde hende gerne ti år yngre, end hun i virkeligheden var.

Ikke sjældent blev han inviteret til kaffe og hjemmebagte kager og takkede mangfoldigt. Men når konen også ville sætte kopper frem til „chaufføren“, der sad ensom og forladt derude i vognen, så protesterede manden med paraplyen.

– Han får jo sin gode betaling-og har

det meget godt. Hvis De absolut vil give ham en kop kaffe, så lad ham sidde i køkkenet. Det kan han nok være tjent med.

Manden med paraplyen lod altså ane, at han var for fin til at sidde til bords med sin chauffør. Og det gav anseelse. Måtte man ikke næsten fatte ærbødighed for så stor en herre, og føle det som en hel æres-sag at købe den dejlige bog, han ville sælge een for kun et par hundrede kroner?

Den rigtige sælger er altid noget af en skuespiller, og man kan nok studere salgstechnik i det uendelige, men hvis man ikke har de medfødte evner, kommer man ikke langt. Det er som med skuespillere – instruktion er mindre end det halve og nytter intet, hvor der ikke er talent og publikumstække...

Han blev da vist også skuespiller, den charmetrøld, der i sin tid fortalte mig, hvordan han havde båret sig ad med at sælge små fikse skilte med en indskrift, der høfligt, men bestemt forbød henvendelser af agenter. – Jeg har en mand med, forklarede han mig, en mand med en skruetrækker. Skiltet kan sættes op med det samme. Og det ser bedst ud, at jeg selv er for ophøjet til at udføre den slags arbejde. Desuden gør jeg folk opmærksom på, at jeg ikke kommer fra nogen forening. De risikerer ikke at skulle betale noget årligt kontingent. Det virker også behageligt.

Han solgte godt, og hvor han havde fundet en kunde, fandt altså den næste agent et skilt om, at hans nærværelse var uønsket. Ak, ja.

For resten skal der findes de medborgere, der har lyst og mod til at tage kampen op med agenterne. Folk, som selv har læst de lærde bøger om „Kunsten at sælge“ og forsøger sig i den måske ikke mindre ædle kunst at lade være med at købe.

**KØER OG KALVE
HESTE OG FÅR**

*behøver intet andet tilskud af
salt, når de har fri adgang til*

MINERAL SLIKSTEN

**EN LANDMAND
SKRIVER:**

... jeg købte nogle magre kalve, som slikkede og slikkede på disse sten, og rettede sig kolossalt i løbet af ganske kort tid. Jeg tager ikke i betænkning at anbefale K.N.Z. mineral sliksten til alle landbrugsbesætninger...

Uddrag af anbefalings-skrivelse fra propr. M. Plouge, held, Langesø St., Fyn.

På grund af de store ydelser tærer dyrene i perioder unormalt stærkt på mineralstofreserverne, men de kan selv pr. instinkt regulere behovet for salt og mikro-mineralstofferne: kobolt, kobber, magnesium, mangan og jod, hvis de får fri adgang til K.N.Z. mineral sliksten. Det anbefales derfor ved siden af den sædvl. fodring med grovfoder plus fosfor- og kalkholdigt mineraltilskud at ophænge K.N.Z. mineral sliksten både i stalde og på mark.

KNZ

Mineral Sliksten

F A S I B R U G S E N

K.N.Z. mineral sliksten er forsynet med et gennemløbende hul og er derfor lette at anbringe. Vægt ca. 10 kg, pris kr. 5.- pr. stk.

En ringe udgift, der betaler sig.

HVORDAN SIKRER MAN SIG MOD AT fyre for gråspurve

RIGTIG ØKONOMI VED OLIEFYRING

Hvor man anvender olie som brændsel, kan der være al mulig grund til at foretage en gennemgribende kontrol af oliefyrets økonomi. Normalt siger man, at oliefyring og fyring med fast brændsel er omtrent lige dyrt – men oliefyring er lettere og renligere. Økonomibetragtningen holder imidlertid kun stik, hvis fyringsanlægget er helt i orden.

De fleste mennesker, der har oliefyr af lav- eller højtrykforstøvningstypen eller pottefyr har sikkert aftale med oliefyrteknikere om visse regelmæssige eftersyn, men det er i de fleste tilfælde ikke tilstrækkeligt. Et oliefyr er en særdeles fintmærkende mekanisme, og der skal ikke store påvirkninger til, før økonomien bliver tvivlsom.

Nu er det i øvrigt sådan, at netop den komplicerede mekanik forhindrer ejere og brugere af oliefyr i alt for gennemgribende omstillinger, men her som ved en bilmotor er der en række ting, som man selv kan kontrollere og justere ved regelmæssigt eftersyn.

Når et oliefyr gennem længere tid har været ude af drift og skal startes igen, er det vigtigt, inden dette sker, at kontrollere, om der er vand i tilstrækkelig mængde på radiatorerne og anlægget i det hele taget. Selv om der på kedlen er anbragt et manometer, der angiver vandtrykket – d. v. s. afstanden i meter fra den øverste frie vandoverflade i anlægget og ned til kedlen – vil det være klogt at sikre sig, at der er nok vand på anlægget ved at fylde frisk vand på, indtil der løber vand ud gennem overløbsrøret. Samtidig bør man udlufte radiatorerne for eventuelle luftansamlinger ved forsigtigt at åbne for luftskruerne på radiatorerne. Husk under kuldeperioder at åbne et par streger på hannerne til radiatorerne i ellers ubenyttede rum, så tilfrysning og eventuel frostsprængning undgås.

FLAMMEN

Det første og vigtigste, man bør kontrollere ved oliefyret, er flammens udseende. Flammen skal være kort og koncentreret og være afpasset til varmebehovet. Flammen skal endvidere være gullighvid, uden sodende flammespidser, men en sådan flamme opnås kun, når luftspjældet på fyrets blæserhus er rigtigt indstillet. Lukkes der for meget for frisk-

lufttilførslen, bliver flammen rødlig med sodende røgudvikling, åbnes der derimod for meget for luften, bliver flammen for hvid, og forbrændingen bliver mindre økonomisk. Man må derfor regulere på luftspjældet, indtil flammen får den ovenomtalte karakter og farve.

Olieforbruget kan man ikke selv ændre uden større indgreb (udskiftning af dyse ved højtryksfyring og ændring af pumpeindstilling ved lavtryksfyrene). Ved pottefyrene kan olieforbruget dog let afpasses ved regulering på oliekontrollens ventil. Man skal dog være opmærksom på, at flammen ikke bliver for lille, hvilket øger faren for kondensvand d. v. s. olie-løbesod i skorstenen. (Dette må dog ikke forveksles med den langt mere skadelige løbesod fra krigens tid ved fyring med fast indenlandsk brændsel).

Derefter bør man kontrollere, at fyrets tændingsmekanisme er i orden. Selve strømforsyningen bør man ikke røre ved, da det er forbudt, men man bør efterse, om elektroderne er rene. Hvis der er sod- eller koksansamlinger på disse, kan tændingen blive uregelmæssig, hvilket medfører usikker drift samt tab af olie.

AUTOMATIK

Et trykforstøvningsoliefyr er udrustet med forskellige former for automatik. For det første en kontrolkasse. I denne findes et relæ, der skal afbryde strømmen, hvis der er fejl i anlægget, og det kan anbefales at lade den stedlige montør eller elektriker efterse relæfunktionen fra tid til anden. Desuden bør man selv efterse, om fyrets termostater arbejder tilfredsstillende, og dette gøres bedst ved at sammenligne den temperatur, termostaten er indstillet på med den temperatur, kedelvandet har, målt med kedelens almindelige termometer. Undertiden er disse to temperaturer ikke ganske ens, men når kedelvandets temperatur har nået det nødvendige antal grader, skal termostaten – hvis den er i orden – bevirke, at fyret stopper. Overkogningstermostaten, som visse fyr er udrustet med, er vanskelig at kontrollere for en ikke-fagmand, men man kan lade sin servicemand kontrollere, om dette sikringsorgan er i orden. Det skal afbryde strømmen, hvis temperaturen af kedelvandet nærmer sig kogepunktet.

Endelig er der stuetermostaten, som

kontrollerer rumtemperaturen. Stuetermostaten er af allerstørste betydning for hele fyringsøkonomien, og derfor skal den have et intimt samspil med kedeltermostaten, der befinder sig i fyrekælderen på kedlen. De to termostater skal indstilles efter hinanden, indtil man finder frem til at, en bestemt kedeltemperatur giver en bestemt stuetermostat. Her må man prøve sig frem, men det er vigtigt at huske, at det ikke er nogen fordel, at oliefyret er i gang så kort tid som muligt. Den største besparelse ligger i, at et oliefyr kører jævnt og roligt – for mange „koldstarter“ giver for stort forbrug. Derfor skal man heller ikke afbryde oliefyret, når man går i seng om aftenen. Stil hellere termostaten lidt lavere og lad mekanismen passe sig selv. I almindelighed kan man regne med, at en kedeltemperatur på 65 grader som maksimum og 45 grader som minimum giver en fornuftig opvarmning og økonomi.

Hvis De forsøger at antænde en skuffet af den olie, som ligger i fyrets tank, vil De opdage, at den ikke kan brænde, men hvis olien forstøves, blandes med luft og antændes, brænder den udmærket. Det er netop det, der sker i et oliefyr. Hvis fyret har for lange stilstandsperioder, afkøles forbrændingskammeret og skorstenen mere end ved kortere ophold, og når fyret så går i gang igen, vil flammekammeret være længere om at blive opvarmet, hvilket giver en mere ufuldstændig forbrænding i starten.

ØKONOMI

For at opnå en tilfredsstillende fyringsøkonomi i et villafyr skal følgende forhold være i orden:

- 1) Flammen i forbrændingskammeret skal være kort, kraftig, lysegul uden sodede spidser.
- 2) Røgmængden, der stiger op gennem skorstenen, må ikke være unødigt stor i forhold til den forbrændte mængde olie, og røgen skal så være lys grå, at den kun lige anes.
- 3) Røgtemperaturen skal være så høj, at vanddampen i røgen ikke for-tættes i skorstenen.
- 4) Elektroderne skal være rene, der hvor gnisterne dannes.
- 5) Motoren, der driver blæserhjul og pumpe, må holdes velsmurt og fri for snavs.
- 6) Kedeltermostat og evt. stuetermostat skal indstilles, så fyret får passende lange driftperioder og korte stilstandsperioder.
- 7) og endelig bør man påse, at det varme brugsvand (varmtvandsbeholdningen) ikke er over ca. 50–60 grader varmt. Det er ikke nødvendigt med varmere vand, og hvis man sørger for at holde bade- og vaskevand på et halvt hundrede grader, mindsker man i betydelig grad faren for kedelsten.

Brugsforeningernes markedsandel for en række almindelige varer illustreres i den nye udgave af Brugsforenings-Statistikken med ovenstående billede. Tallene under krukker og flasker m. m. angiver procentandelen, og varerne, der er tale om, er fra venstre, i øverste række: margarine, kaffe, te, anden række: citroner, tændstikker, rosiner, frugtvin, tredje række: havregryn, hestbindegarn, markfrø og sukker.

STADIG STIGENDE MARKEDSANDEL

DEN NYE udgave af *Brugsforenings-Statistikken* viser stigning i brugsforeningernes omsætning og i deres markedsandel, der imod utilfredsstillende konsolidering.

Statistikens tal og oplysninger er interessante at studere, selv om den er et år „bagud“. Indsamling og bearbejdning af talmaterialet er et så omfattende arbejde, at statistikken for 1956 først forelå ved udgangen af 1957.

I 1956 steg omsætningen i brugsforeningerne med fem procent til 1269 millioner kroner. Dette var en større stigning end for detailhandelen som helhed. Dennes fremgang var ifølge officiel statistik 4,2 pct. i samme år.

Brugsforeningernes indkøb af varer udgjorde i 1956 784 millioner kroner for butiksvare og 322 millioner kroner for grovvarer. Heraf købtes hos FDB butiksvare for 574 millioner kroner og „trokabsprocenten“, der oplyser om foreningernes køb i FDB af de varer, fællesforeningen er i stand til at levere, var 85 i 1956. Tallet er vigende og vil antagelig være det, indtil FDBs lagersanering er ført til bunds. Når denne proces er overstået, skulle trokabsprocenten stige til det højest opnåelige.

I hvor høj grad forsyner „familien Danmark“ sig i brugsforeningerne? Markedsandelen oplyser herom, at den beregnes for 1956 til 12,6 pct. mod 12 pct. året forud.

Dette gennemsnitstal bliver dog mere interessant, når man ser på markedsandelen for enkelte varer og varegrupper. Den absolut største markedsandel noteredes for hestbindegarn, hele 43 pct. Af de mere almindelige dagligvarer er mel og gryn nr. 1 med 28,3 pct. Margarine har 23 pct. og samme tal noteredes for sæbe og vaskemidler tilsammen.

Men samtidig må det indrømmes, at en del varer ligger under gennemsnittet, nogle endog godt derunder. Cornflakes, makaroni, kiks og vafler ligger på 9,1 pct., frugt og grøntsagsskønserver på 9,3 pct.

Statistikken belyser også brugsforeningernes økonomiske forhold, og af dette afsnit kan man lære, at konsolideringen ikke har holdt trit med kapitalbehovet. Man har foretrukket at arbejde med lånte penge eller med varekredit.

75 pct. egenkapital har i mange år været anset som den eftertrægtelsesværdige konsolidering, men i 1956 var egenkapitalen (beregnet for samtlige brugsforeninger) kun 50,6 pct. Henlæggelser på omkring 100 millioner kroner udkræves ud over de sædvanlige henlæggelser, før foreningerne når op på den eftertrægtelsesværdige procent.

Brugsforeningernes varegæld og kredit-ydelser er også steget. Statistikken fortæller, at det bl. a. er ved hjælp af øget gæld til FDB (der tegner sig for 83 pct. af foreningernes varegæld) at foreningerne har været i stand til at udvide kreditydelsen til medlemmerne.

En glædelig fremgang for omsætnings-hastigheden fastslås af statistikken. Tallet, der udtrykker, hvor mange gange vare-lageret omsættes på et år, var for godt ti år siden 6,2, mens det i 1956 var steget til 8,7. Butikskonsulenternes virke spores tydeligt i denne forbedring, der betyder, at varerne står på hylderne i kortere tid, og at foreningerne dermed hurtigere får frigivet midler til nye vareindkøb.

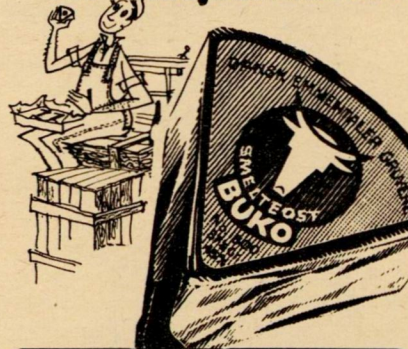
Hele brugsforeningsbevægelsens virksomhed bygger på de 466.000 medlem-mers (familiers) indkøb. Medlemstallet steg i 1956 med 4,6 pct., idet der som følge af flytningen fra land til by var en tilbagegang i landforeningerne på 1 pct., men en fremgang i byforeningerne uden HB på 4 pct., og i HB en stigning på ca. 9 pct. Tilbagegangen på landet bliver altså vundet ind i købstæderne.

✕

En forfriskende drik

UNDER navnet *Virano* har FDB bragt en aldeles alkoholfri vintype på markedet, fremstillet af ren druesaft, idet der er anvendt saften af 2 kilo druer til hver flaske. Denne drik, som er meget forfriskende, fremkommer i to sorter, en rødvinstype og en hvidvinstype. Drikken har gennemgået en pasteuriseringsproces, så den ikke kan gære, medmindre den står optrukket i nogen tid. *Virano* er sterilt aftappet i Schweiz og importeres af FDB direkte fra den schweiziske producent.

- PÅ ARBEJDSPLADSEN

**Til BUKO
til bords...**

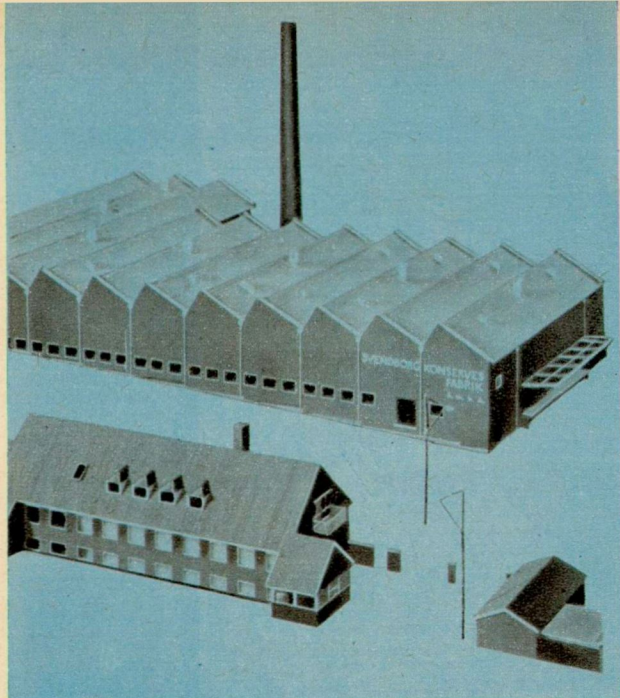
**Lysbro
SKOVLE**

BEDST KENDT

KENDT SOM DE BEDSTE

LYSBRO FABRIKER · SILKEBORG

Årets høst af fine grønsager skal De også nyde godt af i vinter...

Til vinterens festlige sammenkomster og i den
daglige kost hører grønsager fra Svendborg
Konservesfabrik naturligt hjemme som det
lækre, farverige indslag

Vil De være sikker på absolut succes, når De serverer
grønsager, må De sørge for altid at have et lager
af lækker Svendborg Konserves stående - ja, og tænk så
på al den tid De sparer ved tilberedningen.

**og så får De endda
dividende i Brugsen**

